MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
BANKININKYSTĖS IR INVESTICIJŲ KATEDRA

BOŽENA KOSTECKA

INVESTAVIMO Į MENĄ YPATUMAI

Magistro baigiamasis darbas

Vadovė
prof. dr. D. Jurevičienė

VILNIUS, 2013

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
BANKININKYSTĖS IR INVESTICIJŲ KATEDRA

INVESTAVIMO Į MENĄ YPATUMAI

Finansų valdymo magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 621N30005

Vadovė
prof. dr. D. Jurevičienė
2013 12 10

Atliko
FVmns2-01 gr. stud.
B. Kostecka
2013 12 10

VILNIUS, 2013

Turinys

ĮVADAS 6
1. MENO KAIP INVESTICINĖS PRIEMONĖS TEORINĖ ANALIZĖ 9
1.1. Pagrindiniai investavimo į meną aspektai 9
1.2. Meno rinkos tendencijos Lietuvoje 13
1.2.1. Lietuvos meno rinkos problemos 13
1.2.2. Lietuvos aukcionų rezultatai 15
1.3. Investicinių meno kūrinių savybės 18
1.4. Meno kūrinių kainos nustatymo ypatumai 20
1.5. Kainų indeksų sudarymo metodologijos 23
2. PASAULINĖS MENO RINKOS APŽVALGA 28
2.1. Paskutinio dešimtmečio meno rinkos tendencijos 28
2.2. Aukcionų rezultatai 32
2.3. Populiariausios meno kryptys 33
3. MENO RINKOS TYRIMO GAIRĖS 39
3.1. Kainų indeksų prognozė 39
3.1.1. ARIMA prognozavimo metodas 39
3.1.2. Programinė įranga 41
3.2. Meninės galios vertės taikymas 42
4. MENO RINKOS TENDENCIJŲ TYRIMAS 48
4.1. Artprice Global indeksų prognozė 48
4.2. Kainų analizė meninės galios vertės pagrindu 53
4.3. Investicinių meno kūrinių pasirinkimo ypatumai 57
IŠVADOS 60
LITERATŪRA 63
ANOTACIJA 69
ABSTRACT 70
SANTRAUKA 71
SUMMARY 72
PRIEDAI 74

LENTELĖS

Lentelė 1. Investavimo į meną privalumai ir trūkumai 11
Lentelė 2. Pagrindiniai aukcionų tipai 21
Lentelė 3. Pagrindiniai trijų duomenų rinkinių rodikliai 44
Lentelė 4. Menininkų darbų APV medianos bei skirtumai tarp medianų 45
Lentelė 5. APV ir hedonistiniu metodu apskaičiuotos bendrosios grąžos: vidurkiai ir standartiniai nuokrypiai 47
Lentelė 6. Artprice Global indekso prognozuojamos reikšmės 48
Lentelė 7. Senovės meistrų meno Artprice Global indekso prognozuojamos reikšmės 49
Lentelė 8. Impresionizmo ir postimpresionizmo Artprice Global indekso prognozuojamos reikšmės 50
Lentelė 9. Modernaus meno Artprice Global indekso prognozuojamos reikšmės 51
Lentelė 10. Šiuolaikinio meno Artprice Global indekso prognozuojamos reikšmės 52
Lentelė 11. APV medianų palyginimai: gulsčios ir stačios padėties paveikslų palyginimas pagal menininką 55
Lentelė 12. APV medianų palyginimai: paveikslų palyginimas pagal menininko gyvavimo veiksnį – pardavimai menininkui esant gyvam ir pardavimai menininkui mirus 56
Lentelė 13. APV medianų palyginimai: paveikslų palyginimas pagal tematiką – peizažas ir ne peizažas 56
Lentelė 14. APV medianų palyginimai: paveikslų palyginimas pagal tematiką – kai paveiksle pavaizduotas žmogus (ar keli žmonės) ir kai paveiksle nepavaizduoti žmonės 57

PAVEIKSLAI

Pav 1. „Vilniaus aukciono“ pardavimų tendencijos 2007-2013 metais 17
Pav 2. Bendrosios pardavimų vertės ir sandorių skaičiaus kitimas pasaulinėje meno rinkoje 2003-2012 metais ... 29
Pav 3. Pasaulio meno rinkos struktūra pagal šalis 2012 metais 30
Pav 4. ES meno rinkos struktūra pagal šalis 2012 metais 31
Pav 5. Pasaulinės meno rinkos aukcionų dailės pardavimai 2003-2012 metais (mlrd eurų) 32
Pav 6. Aukcionų pardavimai pagal kategoriją 2012 metais 34
Pav 7. Šiuolaikinio meno rinka 2003-2012 metais 35
Pav 8. Modernaus meno rinka 2003-2012 metais 36
Pav 9. Impresionizmo ir postimpresionizmo meno rinka 2003-20012 metais 37
Pav 10. Senovės meistrų meno rinka 2003-2012 metais 37
Pav 11. Claude Monet gyvenimo ciklo kūrybiškumo kreivė 46
Pav 12. Artprice Global indekso prognozė 2013-2015 metams 48
Pav 13. Senovės meistrų meno Artprice Global indekso prognozė 2013-2015 metams 49
Pav 14. Impresionizmo ir postimpresionizmo meno Artprice Global indekso prognozė 2013-2015 metams 50
Pav 15. Modernaus meno Artprice Global indekso prognozė 2013-2015 metams 51
Pav 16. Šiuolaikinio meno Artprice Global indekso prognozė 2013-2015 metams 52
Pav 17. Meno krypčių Artprice Global indeksų prognozių 2013-2015 metams palyginimas 53
Pav 18. Investicinių meno kūrinių pasirinkimo ypatumai 58

ĮVADAS

Tyrimo aktualumas. Spartus ekonomikos vystymasis sąlygoja investavimo kultūros plėtrą. Akivaizdu, kad vis daugiau žmonių yra linkę rinktis kuo saugesnį investavimą, peržiūrėti sudarytą investicijų portfelį, jį diversifikuoti įvairesnėmis investicinėmis priemonėmis, siekdami sumažinti riziką ir padidinti investicijų pelningumą, viena iš tokių priemonių – menas. Norint sėkmingai investuoti į meno kūrinius ir gauti aukštą grąžą, svarbu gerai perprasti meno rinkos specifiką ir investicinių meno kūrinių pasirinkimo ypatumus.

Lietuvoje ši tema nėra plačiai nagrinėjama, galima rasti tik populiarios literatūros arba pavienių mokslininkų, besidominčių šia tema straipsnių: Zigmantienė (2008), Raškinis ir Zigmantienė (2008), Jurevičienė ir Savičenko (2012). Tuo tarpu užsienio mokslininkai yra parašę nemažai straipsnių apie meną kaip investicinę priemonę – šią temą analizavo Baumol (1986), Frey (1989, 2013), Goetzmann (1993, 1995, 2011), Mei ir Moses (2002, 2005), Campbell (2004, 2008), Kraeussl ir Lee (2012) bei kiti.

Moksliniuose straipsniuose apie meno rinką trūksta paaiškinimų, kaip priimti teisingus investicinius sprendimus, užtikrinančius ivesticijų į meną pelningumą. Specialistai investavimą į meno kūrinius lygina su loterija be pralaimėjimo – teigiama, kad dailininkų darbų kainoms nebaisus nei politinis, nei ekonominis nestabilumas, o meno kūrinio vertė gali reikšmingai išaugti, bet tai įmanoma tik kruopščiai pasirinkus pirkinį, jo autorių ir meno rūšį. Tačiau informacijos apie tai, į kurią meno kryptį geriausia investuoti ir kaip išsirinkti investavimui tinkamiausią meno kūrinį, yra labai mažai.

Tyrimo problema. Kaip priimti teisingus investicinius sprendimus, užtikrinančius ivesticijų į meną pelningumą?

Tyrimo objektas. Investicinių sprendimų priėmimo ypatumai meno rinkoje.

Tyrimo tikslas. Nustatyti investicinių sprendimų priėmimo ypatumus meno rinkoje.

Tyrimo uždaviniai.

1. Išanalizuoti ir susisteminti teorinius investavimo į meną aspektus.
2. Atlikti paskutinio dešimtmečio meno rinkos tendencijų apžvalgą, išskiriant populiariausias ir pelningiausias meno kryptis.
3. Pateikti meno rinkos tyrimo gaires.

4. Pritaikius ARIMA (ang. AutoRegressive Integrated Moving Average) prognozavimo modelį, atlikti bendrą Artprice Global indekso prognozę bei prognozę pagal skirtingas meno kryptis: senovės meistrų, impresionizmas ir postimpresionizmas, modernus menas, šiuolaikinis menas.
5. Atlikti meno kūrinių palyginimą įvairiais pjūviais (pagal paveikslo padėtį, tematiką, autoriaus gyvavimo veiksnį) meninės galios vertės (ang. Artistic Power Value (APV)) rodiklio pagrindu.
6. Išskirti investicinių meno kūrinių pasirinkimo ypatumus.

Tyrimo metodai. Lyginamosios analizės ir sintezės metodas, analizuojant ir lyginant įvairių autorių nuomones apie investavimą į meną; autoregresinis integruotas slenkančiųjų vidurkių metodas ARIMA, atliekant bendrą Artprice Global indekso prognozę bei prognozę pagal skirtingas meno kryptis; statistinė analizė ir matematiniai skaičiavimai, atliekant kainų analizę meninės galios vertės rodiklio pagrindu.

Darbo struktūra.

Pirmojoje darbo dalyje analizuojamas menas kaip investicinė priemonė, analizuojama meno rinka ir pagrindiniai investavimo į meną aspektai. Darbe atskleidžiami užsienio ir Lietuvos meno rinkos ypatumai. Remiantis įvairių autorių nuomone, apibūdinami investiciniai meno kūriniai bei meno kūrinių kainų nustatymo ypatumai. Nagrinėjamos kainų indeksų sudarymo metodologijos bei kainų indeksai.

Antroji dalis apima meno rinkos tendencijų analizę, remiantis statistiniais duomenimis bei paskutinio dešimtmečio Artmarket Global indekso pokyčiais. Išskiriamos populiariausios meno kryptys bei analizuojami atskirų meno krypčių kainų indeksų pokyčiai.

Trečioje darbo dalyje pateikiamos kainų indeksų prognozės gairės: nagrinėjamas ARIMA prognozavimo modelis ir jo tinkamumas tyrimui, pagrindžiamas programinės įrangos pasirinkimas. Taip pat šioje dalyje pristatomas naujas finansinės vertės rodiklis – meninės galios vertė, leidžiantis lengvai įvertinti meno kūrinių tinkamumą investicijoms, palyginti meno kūrinius įvairiais pjūviais. Analizuojamas rodiklio tinkamumas analizei bei jo taikymo galimybės.

Ketvirtoji dalis apima meno kūrinių kainų pokyčių prognozę 2014-2015 metams. Atlikta bendra Artmarket Global indekso prognozė bei prognozė pagal skirtingas meno kryptis (senovės meistrų, impresionizmas ir postimpresionizmas, modernus menas, šiuolaikinis menas), siekiant išaiškinti, į kurią meno kryptį geriausia investuoti artimiausiu metu. Taip pat atliktas meno kūrinių palyginimas įvairiais pjūviais meninės galios vertės pagrindu.

Išanalizavus investavimo į meną aspektus bei meno rinkos tendencijas, išskirti investicinių meno kūrinių pasirinkimo ypatumai, bei remiantis atliktais tyrimais padarytos išvados. Atlikus Artprice Global indeksų prognozę, galima numatyti bendrą meno sektoriaus tendenciją, tačiau šis indeksas nepateikia atsakymo į investuotojo klausimą, ar verta investuoti į konkretų tam tikros meno krypties kūrinį. Atliktas tyrimas meninės galios vertės rodiklio pagrindu yra labiau naudingas pelningiems investicijų į meną sprendimams.

Tyrimo reikšmingumas ir naujumas. Nors susidomėjimas alternatyvių investicijų galimybėmis sparčiai auga, tačiau mokslinės literatūros, išsamiai analizuojančios investicinių sprendimų priėmimą meno rinkoje, nėra daug.

Aktuali problema, analizuojama šiame darbe, yra ta, kad mokslininkai iki šiol nėra priėję vieningos nuomonės, kaip pasirinkti investicinį meno kūrinį bei numatyti tokios investicijos pelningumą. Dauguma investuotojų priima investicinius sprendimus intuityviai, naudodamiesi sukaupta patirtimi. Šio darbo tikslas yra išskirti investicinių sprendimų priėmimo ypatumus meno rinkoje. Darbe išskirtos investicinių meno kūrinių savybės, atlikta paskutinio dešimtmečio meno rinkos tendencijų apžvalga, atlikta kainų indekso prognozė pagal meno kryptis bei meno kūrinių palyginimas meninės galios vertės rodiklio pagrindu – šie įrankiai galėtų būti kelrodžiu priimant investicinius sprendimus meno rinkoje.

Jurevičienė ir Savičenko (2012) atliko Artprice Global indeksų prognozę tiesinio trendo metodu. Šiame darbe atlikta to paties indekso prognozė, tačiau pasirinktas kitas, tikslesnis prognozavimo modelis ARIMA, bei papildomai išskiriamos prognozuojamos indeksų reikšmės pagal pagrindines meno kryptis, siekiant išaiškinti, į kurią iš meno krypčių geriausiai investuoti artimiausiu metu.

Darbe nagrinėjamas 2013 metais Charlin ir Cifuentes pristatytas naujas meno rinkos rodiklis. Rodiklis, vadinamas meninės galios verte, remiasi ploto vieneto kaina (JAV dolerių už kvadratinį centimetrą) ir yra taikomas dvimačiams meno kūriniams. Šiame darbe atliktas pasirinktų menininkų meno kūrinių vertės palyginimas pagal paveikslo padėtį, tematiką bei autoriaus gyvavimo veiksnį, taikant APV, siekiant parodyti šio rodiklio naudą priimant investicinius sprendimus.

Tolimesnės tyrimų kryptys galėtų remtis meninės galios vertės rodikliu, kadangi kol kas nėra pakankamai ištirtas jo patikimumas bei taikymo galimybės.

1. MENO KAIP INVESTICINĖS PRIEMONĖS TEORINĖ ANALIZĖ

1.1. Pagrindiniai investavimo į meną aspektai

Nuo seno bandoma atrasti universalių būdų kuo tiksliau nustatyti meno kūrinio vertę ir jo tinkamumą investavimui. Dar viduramžiais garsios ir turtingos senosios Europos giminės taikė paprastą kapitalo formavimo strategiją: trečdalį kapitalo sudarė vertybiniai popieriai, trečdalį – nekilnojamas turtas ir trečdalį – alternatyvios investicijos: į meną, brangiuosius metalus, brangakmenius (Makselienė, 2007). Populiarėjančios investicijos į meno kūrinius lėmė meno rinkos formavimąsi.

Meno rinka gali būti apibūdinama kaip meno kūrybą veikiančių bei meno kūrinių gyvavimo ciklą lemiančių faktorių visuma. Tradiciškai meno rinką sudaro šie pagrindiniai rinkos dalyviai: menininkai, kolekcininkai, investuotojai, valstybinės kultūros politikos formuotojai, valstybinės meno kūrinių saugyklos (muziejai, galerijos), privačios galerijos, aukcionai, menų mugės, festivaliai, kultūrinė spauda, investiciniai meno kūrinių fondai ir t.t. Jie daro didelę įtaką dailės kūrinių kainai, ypatingai svarbų vaidmenį atlieka muziejai. Pastarieji įtvirtina, suteikia pripažinimą ir autoritetą ne tik menininkui, bet ir tam tikram jo kūriniui (Makselienė, 2007).

Nagrinėjant pirmuosius investavimo į meną tyrimus, galima pastebėti, kad mokslininkai prieštaringai vertino šią investicinę priemonę. Baumol (1986) teigia, kad meno kūrinių kainos yra atsitiktinės: investuojant į meną trumpuoju laikotarpiu galimas tiek didelis pelnas, tiek dideli nuostoliai, o ilguoju laikotarpiu pelnas gali būti artimas nuliui. Frey ir Pommerehne (1989) tęsdami Baumol tyrinėjimus nustatė, kad prancūzų impresionizmo ir senųjų meistrų paveikslai nagrinėtu laikotarpiu nuo 1635 iki 1987 metų pasižymėjo labai aukšta investicine grąža. Mokslininkai apskaičiavo, kad metinė investavimo į paveikslus grąža tuo metu sudarė apie 1,5 proc., tuo tarpu ilgalaikio investavimo grąža siekė 3 proc. per metus. Frey ir Cueni (2013) atkreipė dėmesį į tai, kad investavimas į meno kūrinius suteikia ne tik finansinės, bet ir „dvasinės“ grąžos. Mei ir Moses (2002, 2005) savo straipsniuose pasisako už investavimą į meną. Pasak jų, investavimas į meną yra žymiai pelningesnis negu investavimas į vertybinius popierius. Kaip teigia Jakutis (2013), investicijų į meną grąžą sudėtinga tiksliai prognozuoti, kadangi jai didelę įtaką daro mados tendencijos, tačiau statistiškai tokios investicijos pasiteisina devyniais atvejais iš dešimties.

Profesionalaus investavimo į meną istorija prasidėjo 1904 metais, kai prancūzas Andre Levela įkūrė investicinį fondą į tuometinių dailininkų meną, tarp kurių buvo ir Pablo Picasso. Po 10 metų turtas buvo parduotas aukcione, o pelnas keturis kartus viršijo investuotą kapitalą. Kai kurių darbų vertė išaugo net dešimt kartų. 1965-1975 metais vidutinis metinis investicijų į meną augimas siekė 18 proc. Britų pensijų fondas British Rail Pension Fund, kuris 1974-1990 metais investavo į meno kūrinius 70 mln JAV dolerių (3 proc. investicijų portfelio), pasiekė 13,1 proc. pelną per metus. Taigi meno rinkoje yra galimybių pasiekti aukštesnę grąžą negu investuojant į vertybinius popierius – metinė grąžos norma Niujorko vertybinių popierių biržoje NASDAQ tais pačiais 1974-1990 metais buvo 8,4 proc. (Pruchnicka-Grabias, 2008).

Taigi paprastai investicijos į meno kūrinius laikomos stabiliomis ir saugiomis, nesunkiai įveikiančiomis infliaciją ir akcijų krizes. Egzistuoja tam tikros investavimo kryptys: konservatyvi, subalansuota ir rizikinga. Konservatyvūs investuotojai linkę rinktis laiko patikrintus, retus, sunkiai randamus kūrinius. Įsigyti jauno ir nežinomo menininko kūrinį tikintis, kad tai neatrastas talentas ir jo darbų kaina ateityje kils – rizikinga investicija (Raškinis, Zigmantienė, 2008).

Per pastarąjį dešimtmetį vis daugiau rinkos dalyvių tinkamai vertina riziką, susijusią su meno rinka. Naujos technologijos ir inovacijos, taip pat specializuotos paslaugos, tokios kaip meno bankininkystė, ženkliai prisidėjo prie rinkos skaidrumo ir potencialios investicijų į meną vertės nuspėjimo. Literatūroje pabrėžiama, kad investicijų į meną rizika yra apskaičiuojama ir gali būti efektyviai valdoma (Karpinski, 2011).

Meno rinkos ypatumai daro ją viena sudėtingiausių investicijų sričių, bet tuo pačiu siūlo plačias veikimo galimybes. Pagrindinės meno rinkos savybės (Beaulieu, 2008):

- Sunku įvertinti paklausą
- Mados tendencijų pokyčiai
- Begalinė įvairovė
- Prieštaringa informacija
- Darbų patvarumas
- Neskaidrių sandorių buvimas
- Silpnas prekių judėjimas
- Sudėtingas darbų identifikavimas
- Sandorio išlaidos
- Nereguliuojama rinka

- Vertės padidėjimas

Brandžios, išsilavinusios asmenybės, iš kartos į kartą sunkiai uždirbdamos pinigus, suprato, kad investavimas į meną yra perspektyvus, stabilus ir duoda 10–20 proc. metinės grąžos. Pasak D. Juškaus, didžiausias šios alternatyvios investicijos trūkumas yra ilga meno vertybių pardavimo trukmė. Tačiau paveikslas yra ne vien prekė – ši investicija suteikia ir estetinio peno, kurio obligacija ar vertybiniai popieriai tikrai nesuteiks (Domeikaitė, 2012).

Raškinis ir Zigmantienė (2008) išskiria investicijų į meną privalumus ir trūkumus, pateikiamus 1 lentelėje.

Lentelė 1. Investavimo į meną privalumai ir trūkumai

PRIVALUMAI	TRŪKUMAI
Unikalios vertybės turėjimas	Klastotės įsigijimo rizika
„Ne popierinis“ finansinis turtas	Žemas investicijos likvidumas
Galimas potencialus kainos įvertinimas	Eksploatacijos, restauravimo kaštų egzistavimas
Žema koreliacija su kitomis investicijomis	Aukšti sandorio kaštai
Galima diversifikavimo nauda	Papildomų pajamų nebuvimas, išskyrus pardavimo pajamas
Mažas kainų svyravimas, palyginus su kitomis investicinėmis priemonėmis	Mados tendencijų įtaka investicinei grąžai

Šaltinis: sudaryta pagal Raškinis, Zigmantienė, 2008

Šios savybės gali būti panaudotos investicijų rizikai vertinti. Kuo didesnė rizika susijusi su meno kūrinio įsigijimu, tuo didesnę premiją už tą riziką galės gauti investuotojas pardavimo momentu. Todėl rizikos įvertinimas turi didelę įtaką meno kūrinių vertinimui. Remiantis Art Market Trends pranešimu (Artprice, 2010), meno kūrinio vertę lemia menininko žinomumas, todėl investavimas į mažai žinomus ar visai nežinomus menininkus yra labiau rizikingas negu investavimas į žinomus kūrėjus. Fibak (2011) viename iš interviu pataria pradedantiesiems kolekcionieriams pirkti darbus tik tose vietose, kurios užsiima meno kūrinių pardavimu, t.y. galerijose, meno kūrinių aukcionuose ar meno mugėse. Tai turi du teigiamus aspektus: sumažina beverčių darbų įsigijimo riziką bei padeda išvengti permokėjimo, kuris dažnai pasitaiko perkanant meno kūrinį tiesiai iš jo autoriaus rankų – menininkai sunkiai išsiskiria su savo kūriniais ir gali nustatyti per aukštą kainą.

Investuotojas patirs sėkmę tik tokiu atveju, jeigu jam pavyks nuspėti meno mados tendencijas, pavyzdžiui, įsigys tuo metu paklausų kubizmą, pataikys į srovę – tada paveikslą parduos pelningai, tačiau visada išlieka rizika nusipirkti meno kūrinį, kurio kaina kris. Pasaulinio garso klasikų darbai perkami net infliacijos metu ir jų kainos nuolat auga, tačiau pasitaiko atvejų, kad netgi žinomas menininkas tampa nepaklausus. Kolekcininkai pasipelno iš to, kad pigiai nusiperka kūrinį iš žmogaus, nesuprantančio jo vertės. Kiti perka meno kūrinius dėl to, kad turi daug pinigų, kuriuos nori diversifikuoti – tokiai investicijai labiau tinka žymieji menininkai, tokie kaip Čiurlionis ar Varnas (Žiemytė, 2012).

Remdamasis savo patirtimi, „Juškus gallery“ direktorius Juškus išskiria kelis lietuvių meno pirkėjų tipus: „Vieni yra nuogi pragmatikai ir investuotojai, kiti – lyrikai, kurie, vadovaudamiesi jausmais ir emocijomis, įsigyja kūrinius, nes jiems – tiesiog patinka. O kolekcininkai yra subalansuoti pirkėjai, kurie perka meno vertybes, išmanydami jų meninę vertę, atlikę ekspertizes, tokiu būdu formuodami išliekamąją vertę turinčią kolekciją, kuri, metams bėgant, įgyja vis didesnę finansinę vertę.“ (Domeikaitė, 2012).

Lyginant investavimą į meną, su tradicinėmis investavimo priemonėmis, galima teigti, kad tradicinės investavimo priemonės yra daug likvidesnės už alternatyvias investicijas. Tuo tarpu alternatyvias investicijas parduoti yra daug sudėtingiau, kadangi jos domina daug siauresnį investuotojų ratą. Norint būti tikram, kad alternatyvią investiciją pavyks parduoti, ji turi būti paklausi ne tik Lietuvoje, bet ir tarptautinėse rinkose.

Jim Mellon, Al Chalabi (2009) pastebi, kad tiek tradicinėms, tiek alternatyvioms investicijoms galioja tokie patys rinkos dėsniai – kainą lemia paklausa ir pasiūla. Abiejų tipų investicijomis paprastai prekiaujama aukcionuose. Pagrindinis skirtumas yra tas, kad tradicinių investicinių priemonių aukcionas – birža yra kompiuterizuota. Tačiau kalbant apie meno rinką, pastaruoju metu vis daugiau rinkos dalyvių veikia virtualioje erdvėje, o ateityje naujų technologijų panaudojimas bus dar platesnis. Negalima teigti, kad meno vertybių kaina visiškai nekoreliuoja su tradicinėmis investavimo priemonėmis – ekonominio sąstingio metu paprastai meno vertybių vertė mažėja dėl kritusios perkamosios galios. Tačiau alternatyvių investicijų kainos mažiau svyruoja nei vertybinių popierių kainos, kadangi alternatyvios investicijos yra mažiau likvidžios, o spekuliavimas jomis yra beveik neįmanomas. Kita vertus, alternatyvios investicijos dažniausiai yra prabangos prekė, kurias įsigyja turtingi asmenys jau sukaupę turto savo finansiniams poreikiams tenkinti. Ekonominio sąstingio metu turtingi žmonės nėra priversti išparduoti alternatyvių investicijų, todėl jų kaina nemažėja taip sparčiai kaip vertybinių popierių. Investavimas į vertybinius popierius ir

alternatyvias investicijas yra panašūs dar ir tuo, kad abejose srityse reikia gerai išmanyti rinkos subtilybes, norint sėkmingai ir pelningai investuoti.

Apibendrinus pagrindinius investavimo į meną aspektus, galima teigti, kad investavimas į meną turi privalumų ir trūkumų. Lyginant alternatyvias investicijas su tradicinėmis investavimo priemonėmis, galima pastebėti, kad alternatyvios investicijos turi nenuginčijamų pranašumų: jos duoda estetinio peno, kurio tradicinės investavimo priemonės tikrai nesuteiks, yra stabilios ir sėkmės atveju gali atnešti didelį pelną. Būtent dėl tos priežasties atsiranda vis daugiau investuotojų, kurie svarsto investicijas vietoj vertybinių popierių ar nekilnojamojo turto nukreipti į meną. Tačiau negalima nuvertinti tam tikrų alternatyvių investicijų trūkumų – tradicinės investavimo priemonės yra daug likvidesnės už alternatyvias. Prieš nusprendžiant investuoti į meną, būtina atsižvelgti į visus teigiamus ir neigiamus investavimo apektus bei įvertinti riziką. Pelningas investavimas į meno kūrinius reikalauja nuoseklios meno kūrinių rinkos analizės, dalyvavimo aukcionuose, konsultacijų su meno žinovais.

1.2. Meno rinkos tendencijos Lietuvoje

1.2.1. Lietuvos meno rinkos problemos

Dar prieš dešimtmetį, kai investicijos į meno kūrinius užsienyje buvo jau seniai žinomas būdas taupyti ir uždirbti, Lietuvos meno rinka tik pradėjo formuotis. Tačiau šiuo metu nedidėlėje Lietuvos meno rinkoje pastebimas sujudimas – auga investuotojų susidomėjimas ne tik finansinę, bet ir estetinę naudą teikiančiu investavimo būdu. Investuoti į meną dažniausiai ryžtasi intelektualiai brandi ir išsilavinusi visuomenė. Todėl šiuo metu aktualiausias klausimas yra nebe tai, ar Lietuvoje turime meno rinką, o kokios tendencijos būdingos šiai rinkai bei su kokiomis problemomis susiduria šios rinkos dalyviai.

Pastarųjų metų Lietuvos meno rinkos rodikliai byloja apie meno rinkos atsigavimą. 2013 metų kovo 22 dieną vykusiame XXVII Vilniaus aukcione buvo parduota virš 30 meno kūrinių už maždaug 170 tūkst. litų sumą. 2012 metų gruodį vykusiame XXVI Vilniaus aukcione parduoti 27 darbai už daugiau nei 190 tūkst. litų sumą (Mockutė, 2013). Taip pat 2013 metų birželio mėnesio pabaigoje Vilniuje įvyko jau ketvirtoji ir vienintelė tokia Baltijos šalyse tarptautinė šiuolaikinio meno mugė „ARTVILNIUS'13“, per kelias dienas sulaukusi apie 15 tūkst. dalyvių ir tarptautinio dėmesio. Joje dalyvavo 36 galerijos iš Lietuvos ir 14 užsienio galerijų: Danijos, Didžiosios Britanijos, Italijos, Prancūzijos, Portugalijos, Vokietijos, Lenkijos, Ukrainos, Baltarusijos, Latvijos.

Ši mugė – svarbi Lietuvai kultūrinė industrija, plečianti Baltijos regiono meno rinką (artnews.lt, 2013).

Lyginant su tokiomis pasaulinės meno rinkos lyderėmis kaip Kinija, JAV, Jungtinė Karalystė, Prancūzija, Vokietija ir Italija, kur meno kūrinių pardavimai skaičiuojami šimtais milijonų JAV dolerių, Lietuvos meno rinka atrodo labai maža. Tokius skirtumus lemia santykinai nedidelės meno pirkėjų pajamos, investicinių meno kūrinių trūkumas, be to, ne kiekvienas pirkėjas traktuoja meno kūrinį kaip investicijos vertą objektą. Taigi, skirtingai nuo kitų šalių gyventojų, tokių kaip JAV ar Jungtinė Karalystė, dauguma lietuvių nėra linkę pripažinti meno rinkos kaip pelningos verslo srities (Mockutė, 2013).

Juškaus (2013) teigimu, sudėtinga įsigyti vertingų, senesnių laikotarpių žymiųjų klasikų paveikslų. Klasikinių meno kūrinių kainos pradeda augti dėl sumažėjusio paveikslų skaičiaus, kadangi jų įsigyti yra vis sudėtingiau. Autoriaus nuomone, Lietuvos meno rinkoje nuolat vyksta vertingų meno kūrinių ir stambių meno prekeivių paieška, kuri persikelia į kitas pasaulio šalis, tokias kaip JAV, Jungtinė Karalystė, Prancūzija. Tačiau meno rinkos žinovas pripažįsta, kad šios dienos Lietuvos antrinėje paveikslų rinkoje vis dar galima įsigyti vertingų meno kūrinių – tiek išeivijos Lietuvos dailininkų, tiek ir Lietuvos dailės mokyklų, tačiau muziejinių paveikslų kolekcijos yra stipriai pratuštėjusios.

Mockutė (2013) pastebi, kad Lietuvos meno rinka neatsilieka nuo pasaulio meno rinkos tendencijų. Dėl sparčiai besivystančių technologijų įtakos, be įprastų galerijų Lietuvoje steigiamos galerijos, prekiaujančios meno kūriniais internetu. Kai kurios iš tų galerijų siūlo užsienyje itin paplitusią paveikslų nuomos paslaugą.

Lietuvos meno rinka, lyginant su kitomis rinkomis, yra gana specifinė ir chaotiška. Atidžiau įsigilinus į Lietuvos meno rinkos situaciją, išryškėja eilė problemų su kuriomis susiduria menininkai, galerijų savininkai, aukcionų organizatoriai ir kiti meno rinkos dalyviai: vos keleto stambių kolekcininkų egzistavimas rinkoje, neproporcingai didėjanti prekyba meno kūriniais pirminėje rinkoje, šešėlinės prekybos meno kūriniais rinkos klestėjimas bei nepriklausomų meno kritikų trūkumas (Jablonskienė ir kt., 2013).

Mockutė (2013) kaip vieną pagrindinių problemų įvardija Lietuvoje galiojančios įstatyminės bazės trūkumus. Vyriausybėje ir Kultūros ministerijoje iki šiol neįsigaliojo LR kultūros mecenavimo įstatymo projektas. Kol nėra specifinės kultūros mecenavimo srities tinkamo reglamentavimo, nukenčia pagrindiniai paramos gavėjai – menininkai, meno kūrėjus bei pardavėjus vienijančios

asociacijos. Anot Mockutės (2013), kita problema – tai visiškai nesureguliuota meno kūrinių autorystės ir sukūrimo metų nustatymo bei įkainojimo veikla. Tai reiškia, kad meno kūrinius vertinti gali bet kas – nuo paprastų turto vertintojų iki menotyrininkų. Šiuo metu nėra jokių reikalavimų vertintojų kompetencijai ir kvalifikacijai meno srityje. Toks reiškinys sudaro terpę nekokybiškiems ir subjektyviems meno vertybių vertinimams. Panaši problema užsienio šalyse sprendžiama steigiant meno vertintojų asociacijas, vienijančias įvairių sričių kvalifikuotus meno vertintojus. Meno kūrinių profesionalus vertinimas yra aktualus draudžiant meno kūrinius, parduodant ar dovanojant meno kūrinius, juos paveldint, deklaruojant turtą, kilus ginčui dėl meno kūrinio vertės ir kitose situacijose.

Nemažai problemų Lietuvos meno rinkoje yra susiję ir su meno rinkos dalyviams galiojančia apmokestinimo tvarka, skatinanti menininkus savo kūrinius parduoti tiesiogiai, o ne tarpininkaujant galerijoms, kurios kitose valstybėse atlieka svarbų vaidmenį autoriaus vardo kūrimo procese. Kilnojamųjų kultūrinių vertybių, įskaitant ir meno kūrinius, pardavimo ir išvežimo teisinis reglamentavimas gali tapti kliūtimi meno pirkėjams iš užsienio valstybių, kai tam tikrą galerijoje ar aukcione įsigytą meno vertybę draudžiama išvežti iš šalies (Mockutė, 2013).

Be to, meno rinkoje yra poreikis įsteigti meno kūrinių registrą, kuris leistų nustatyti bet kokio meno kūrinio autentiškumą, vertę ir pardavimų istoriją. Taip pat atsiranda itin didelis poreikis sukurti meno kūrinių klastočių duomenų bazę, kuri užkirstų kelią meno kūrinių klastočių patekimui į Lietuvos meno rinką (Mockutė, 2013).

Taigi galima vienareikšmiškai teigti, kad Lietuvos meno rinka egzistuoja ir vystosi, tačiau negalima nuvertinti kliūčių, su kuriomis ji susiduria. Lietuvoje praktiškai tik pradeda formuotis tinkamo menininkų atstovavimo ir meno kūrinių pardavimo kultūra. Šiuo metu Lietuvos meno rinkoje egzistuojančios tendencijos ir kylančios problemos reikalauja atsakingų valstybės institucijų bei meno rinkos dalyvių bendradarbiavimo bei geros praktikos iš sėkmingai veikiančių meno rinkų užsienio valstybėse perėmimo. Egzistuojančioms problemoms pašalinti, Juškus (2007) siūlo dabartinę Baltijos šalių rinką vertinti kaip vieningą vienetą, taip būtų įmanoma geriau skatinti kultūros plėtrą Baltijos regione, pristatyti Baltijos regiono menininkus, puoselėti ir skatinti visuomenės dalyvavimą kultūroje, plėtoti kultūrinius šalių mainus.

1.2.2. Lietuvos aukcionų rezultatai

Dar visai neseniai Lietuvoje nebuvo vykdomi jokie aukcionai, kurie įvardijami kaip pagrindiniai meno rinkos reguliatoriai. Pirmuosius aukciono namus Lietuvoje 2007 metais įkūrė Meno rinkos agentūra (Mikšionienė, 2008). „Vilniaus aukcionas“ nuolat vykdo viešus meno kūrinių

pristatymus bei organizuoja pardavimo renginius. „Meno rinkos agentūra“ kol kas yra vienintelė įstaiga Lietuvoje, kurios pagrindinis veiklos objektas yra meno aukcionų organizavimas.

Nuo 2007 metų, kuomet įvyko pirmasis „Vilniaus aukcionas“, buvo surengti 29 aukcionai: 25 dailės kūrinių aukcionai, trys antikvarinių knygų bei vienas fotografijos aukcionas. Siekdamas formuoti objektyvią Lietuvos meno rinką, „Vilniaus aukcionas“ viešai skelbia meno kūrinių pardavimų statistiką bei kainas. Remdamasis nuolat kaupiama meno kūrinių pardavimų duomenų baze, „Vilniaus aukcionas“ sudaro ir viešai skelbia tris meno rinkai svarbius reitingus: brangiausiai parduotų kūrinių, vidutinės vieno kūrinio vertės ir perkamiausių autorių (artnews.lt, 2013). Tokie reitingai gali būti kelrodžiu investuotojams, ieškantiems pelningoms investicijoms tinkančių meno kūrinių.

Remiantis artnews.lt (2013), brangiausių kūrinių reitingo pirmą vietą užima 1910 metų Antano Žmuidzinavičiaus (1876–1966) kūrinys „Dzūkų kaimelis“, 2013 m. parduotas už 185 tūkst. litų. Antroje vietoje – 1921 metais nutapyta Justino Vienožinskio (1886–1960) drobė „Parko tvenkinys su gulbėmis Dačiūnų apylinkėje“, nupirkta už 115 tūkst. litų. Trečioje vietoje – Petro Kalpoko (1880–1945) 1904 metų drobė „Rudeniškas peizažas“, nupirkta už 70 tūkst. litų. Apžvelgus brangiausių kūrinių dešimtuką, galima teigti, kad brangiausi kūriniai buvo sukurti Kauno meno mokyklos menininkų laikotarpiu iki II-ojo pasaulinio karo, dominuoja aliejiniais dažais nutapyti paveikslai ant drobės.

Sudarytas vidutinės vieno kūrinio vertės reitingas atspindi autoriaus „Vilniaus aukcione“ nupirktų kūrinių kiekio santykį kainų sumos atžvilgiu. Remiantis pasirinkto autoriaus kūrinių skaičiaus ir kainų suma išvestas vidurkis parodo pasirinkto menininko vieno kūrinio vidutinę vertę. Pagal „Vilniaus aukciono“ surengtų 26-ių dailės aukcionų rezultatus, aukščiausią poziciją užėmė 115 tūkst. litų kainuojantis statistinis J. Vienožinskio kūrinys, antroje vietoje – vidutiniškai 63 tūkst. litų vidutinės vertės A. Žmuidzinavičiaus kūrinys, trečioje vietoje vidutiniškai 37 tūkst. litų kainuojantis K. Alchimavičiaus kūrinys. Reikėtų atkreipti dėmesį, kad kai kurių menininkų kūrinių pardavimų istorija dar nėra susiformavusi dėl nedidelio pardavimų skaičiaus, todėl šiam vidutinei meno kūrinio vertei trūksta išsamesnio statistinio pagrindimo (artnews.lt, 2013).

Perkamiausių autorių reitingas sudaromas pagal kainų sumą, tenkančią vienam dailininkui, sugeneruotą per visus įvykdytus „Vilniaus aukcionus“. Šis reitingas atspindi perkamiausius autorius. Sąrašo aukščiausia pozicija priklauso A. Žmuidzinavičiui, už kurio penkis darbus sumokėta 317

tūkst. litų, antroje vietoje yra K. Šimonis, kurio 21 kūrinys sudaro 221 tūkst. litų sumą, trečiojoje – A. Galdikas, kurio 21 darbas parduotas už 160 tūkst. litų (artnews, 2013).

Visa statistinė aukcionų rezultatų, autorių bei kūrinių reitingų informacija nuolat atnaujinama ir skelbiama „Vilniaus aukciono“ internetiniame puslapyje. Aukciono pardavimų rezultatai nuo aukciono egzistavimo pradžios pateikiami 1 pav.

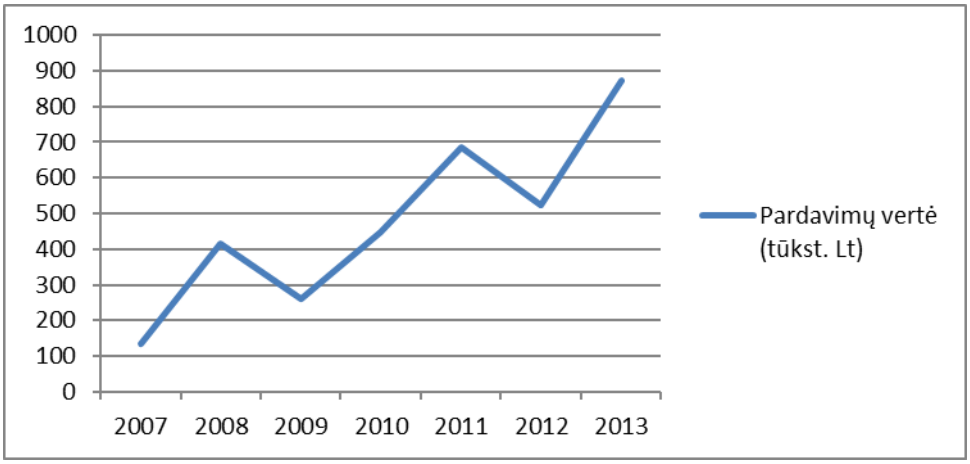

Pav 1. „Vilniaus aukciono“ pardavimų tendencijos 2007-2013 metais

Šaltinis: sudaryta remiantis menorinka.lt duomenimis

2013 metų I-III ketvirčiais meno kūrinių aukcionai sugeneravo 900 tūkst. litų apyvartą. Lyginant su 2012 metų apyvarta, kai buvo parduota meno vertybių už 523 tūkst. litų, šių metų negalutinis rodiklis jau dabar 33 proc. viršija praeitų metų rodiklį. Vertinant retrospektyviai meno kūrinių pardavimus „Vilniaus aukcione“ galima stebėti laipsnišką kilimą. Remiantis artnews.lt (2013), iš viso per 26-is „Vilniaus aukcionus“ nupirkti 796 meno kūriniai už maždaug 3,3 mln. litų.

Remiantis vis gerėjančiais Vilniaus aukciono pardavimų rezultatais, galima teigti, kad Lietuvoje aukcionai tampa įprasta ir patikima meno kūrinių pirkimo forma, kaip ir visame pasaulyje. Augant visuomenės mentalitetui ir atsirandant alternatyvių investicijų poreikiui, Lietuvoje vis labiau domimasi bei perkama žymiųjų lietuvių dailininkų darbų. Nors tikrų kolekcionierių mūsų šalyje nėra daug, norinčių įsigyti meno vertybių skaičius auga, o vertingų meno kūrinių skaičius išlieka ribotas. Tai skatina veikti rinkos dėsnį, kai dėl vis didesnio susidomėjimo ir ribotos pasiūlos pastebimas kainų kilimas.

1.3. Investicinių meno kūrinių savybės

Analizuojant investavimą į meną, galima aptikti nemažai meno kūrinių, nupirktų kaip investicija ir parduotų už rekordiškai aukštas kainas. Akivaizdu, kad pasirinkus šią investicinę priemonę, galima ne tik sumažinti investicinio portfelio riziką, bet ir pasiekti pakankamai aukštą pelną. Tačiau norint pasiekti didžiausią investicijos pelningumą, būtina teisingai pasirinkti meno kūrinį.

Renkantis meno kūrinį, reikia atsižvelgti į veiksnius, lemiančius jo vertę: panaudotų medžiagų savikainą, estetinę vertę, retumą bei autentiškumą, menininko vardą bei reputaciją, pardavimų istoriją. Kuo retesnis meno kūrinys ir garsesnis menininkas, tuo didesnė kūrinio vertė. Paprastai vertė padidėja mirus autoriui, kadangi neatsiras naujų šio autoriaus kūrinių (Skirkevičius, 2008).

Šiuo metu brangiausiomis meno vertybėmis laikomos tos vertybės, kurios aukcionuose parduodamos aukštesne negu 80 mln JAV dolerių kaina. Vienas brangiausių kūrinių laikomas Edvardo Muncho „Šauksmas“, 2012 metais už 119 mln JAV dolerių parduotas Niujorko Sotheby‘s aukcione. Antras pagal brangumą tapybos kūrinys, parduotas 2010 metais Christie‘s aukcione, yra Pablo Picasso „Nuoga, žali lapai ir biustas“, už jį sumokėta 106 mln JAV dolerių. Brangiausiu ne aukcione parduotu kūriniu laikomas Paulio Cezanne „Kortų lošėjai“. 2011 metais jį įsigijo karališkoji Kataro šeima už 259 mln JAV dolerių. Iš viso yra sukurti penki „Kortų lošėjų“ paveikslai, jie saugomi žinomiausiuose pasaulio muziejuose (aipt.lt, 2012).

Istoriškai nagrinėjant gebėjimą numatyti, į kokius paveikslus verta investuoti, būtų galima pateikti tokį pavyzdį – 1950 metais Pablo Picasso paveikslas „Berniukas su pypke“, nutapytas 1905 metais, buvo nupirktas už 30 tūkst. JAV dolerių, o po penkiasdešimties metų Sotheby‘s aukcione Niujorke buvo parduotas už 104 mln JAV dolerių. Šis darbas yra vienas brangiausiai visoje aukcionų istorijoje parduotų kūrinių (Juškus, 2007). Šiuo metu šio dailininko darbų pardavimai užima aukščiausias pozicijas pasaulio dailininkų sąrašuose pagal pardavimų apimtis. Pablo Picasso visada buvo pasaulinių meno aukcionų lyderis, šiemet populiariausių menininkų sąraše yra ketvirtas. Jį lenkia tokie menininkai kaip Banksy, Andy Warhol ir Roy Lichtenstein. Toliau populiariausių menininkų šimtuke rikiuojasi tokie menininkai: Rosemarie Trockel, Michael Dweck, Christopher Wool, Keith Haring, Alexander Calder, Andreas Gursky ir kiti (artnet.com, 2013). Įdomiausia tai, dauguma menininkų, kurie rikiuojasi sąrašo viršūnėje, yra šiuolaikinio meno krypties atstovai.

Meno analitikas Moses (2005) tvirtina, kad svarbiausia turėti asmeninį supratimą apie meną ir nepirkti meno kūrinių vien dėl to, kad jie sulaukia daug potencialių pirkėjų dėmesio. Skirkevičius (2008) mini ir tai, investavimas į meno kūrinius nėra vien turtingųjų privilegija. Galima investuoti ir su nedideliu kapitalu – pirkti grafikos ar mažesnio formato kūrinius, kadangi jų kainos nėra aukštos. Svarbu, kad investuotojas į meną netaptų kolekcininku, kitaip tariant – neprisirištų emociškai prie įsigytų kūrinių ir galėtų juos parduoti esant palankioms sąlygoms, pasiimdamas grąžą.

Nusprendus investuoti į meną, svarbu atkreipti dėmesį, kokios meno kūrinių tematikos buvo populiariausios pastaruoju metu. Jungtinėje Karalystėje įsikūrusi meno prekybos galerija „Fine Art Trade Guild“ atliko tyrimą populiariausiai meno kūrinių tematikai nustatyti. Atlikus šį tyrimą paaiškėjo, kad Jungtinėje Karalystėje geriausiai parduodami tokie meno kūriniai (Artofprofits, 2007):

- Klasikiniai peizažai;
- Impresionistiniai peizažai;
- Šiuolaikiniai ar abstraktūs peizažai;
- Jūros, uosto, paplūdimio vaizdai;
- Gyvūnai ir augalai;
- Aktai.

Siūloma vengti investuoti į tokias meno atmainas, kurios laikomos rizikingomis (Artofprofits, 2007):

- Portretus. Žmonės paprastai vengia laikyti namuose nepažįstamo, atsitiktinio asmens atvaizdą. Tačiau pažymima, kad ši taisyklė negalioja garsių menininkų kūriniams;
- Meną vaizduojantį gaslų nuogumą ir smurtą. Tokie darbai gali būti nepaklausūs tarp aukštą estetikos suvokimą turinčių investuotojų;
- Meno kūrinius, kurie atvirai vaizduoja politinius, religinius ar kultūrinius požiūrius, kadangi tokio pobūdžio darbai gali būti įžeidžiantys tam tikroms žmonių grupėms;
- Meno kūrinius, kurių tematika yra miglota ir neaiški. Akivaizdu, kad tokio meno rinka bus labai siaura.

Kaip teigia žinomas lietuvių galerininkas ir „Juškus gallery“ dirbantis menininkas Juškus (2013), yra kelios pagrindinės taisyklės, kurios apibrėžia kaip sėkmingai investuoti į meno kūrinius ir gauti didelę grąžą:

- Pasirinkti kvalifikuotą ir patyrusį galerininką, kuris išsamiai pristatytų Lietuvos dailės istoriją, nuolatos prižiūrėtų ir rekomenduotų rinktinius, geriausių dailininko kūrybos laikotarpių kūrinius, kurių rinkoje yra mažiausiai, juos sunkiausia rasti, tačiau jų vertė nuolatos auga dėl ribotos kūrinių pasiūlos;
- Reikia sulaukti laikotarpio, kai rinkoje prabangos prekių, tame tarpe ir meno kūrinių, kainos yra nukritusios, o tai įvyksta ekonominių nuosmukių, krizių metu;
- Norint atgauti už meno kūrinį bent jau tokią kainą, kuri buvo sumokėta, reikia turėti omenyje, kad meno vertybių likvidumas yra ne trumpesnis nei vieneri metai, Norint parduoti meno kūrinį greičiau gali tekti patirti iki 20 – 30% nuostolių;
- Galerijų ir aukcionų pasaulinės statistikos duomenimis, trumpiausias investavimo į paveikslus laikotarpis, kuris apibrėžiamas kaip laikotarpis vertės kilimui yra penkeri metai. Norint gauti maksimalią naudą iš šios alternatyvios investavimo klasės reikia ilgesnių investavimo terminų, kurių trukmė nuo 7 iki 10 metų.

Apibendrinant galima teigti, jog išsirinkti vertingą meno kūrinį yra labai sudėtinga. Norint sėkmingai investuoti į meno kūrinius, reikia atsižvelgti į daugelį veiksnių. Nors pasaulyje yra daug talentingų menininkų, tačiau daugelio iš jų kūriniai dar nesulaukė pripažinimo, todėl nėra labai vertingi. Darbų, už kuriuos mokama rekordines sumas vos jiems atsiradus meno rinkoje ir kurių vertė kyla vien dėl menininko pripažinto vardo, paklausa yra labai didelė, o pasiūla – ribota. Tačiau meno rinkos analitikai tiki, kad gerai perpratus meno rinkos specifiką ir įvaldžius investavimo į meną mechanizmą, galima sėkmingai investuoti ir gauti pakankamai aukštą grąžą.

1.4. Meno kūrinių kainos nustatymo ypatumai

Nors meno kūrinys yra specifinė prekė, šiuolaikinis meno verslas vykdomas panašiu principu, kaip ir kitų sričių pirkimai ir pardavimai. Tačiau būtina paminėti, kad šioje srityje gamybos išlaidos yra nereikšmingos, o prekės kaina gali radikaliai svyruoti priklausomai nuo mados tendencijų, kurios susiformuoja meno rinkos dalyvių nuomonės pagrindu.

Meno rinkos dalyviai, tokie kaip meno rinkos žinovai, muziejų konsultantai ar patyrę kolekcionieriai vertina darbus, kūrinių autentiškumą, juos sertifikuoja ir gali nustatyti tiek estetinę, tiek ir finansinę jų vertę. Empiriniai tyrimai rodo, kad didžiausią įtaką meno rinkai turi aukcionai: jie gali paveikti tiek kainas, tiek pirkėjo elgseną (Wilson, Anastasios, 2009). Meno rinkos dalyviai dažnai turi skirtingą meno supratimą, disponuoja skirtinga informacija ir vertina ją subjektyviai, todėl neretai parduodamas meno kūrinys neturi fiksuotos rinkos vertės ir ją nustatyti yra labai

sudėtinga. Mei, Moses (2002) teigia, kad žmonės remiasi aukcionų rezultatais, kaip pagrindiniu meno vertės rodikliu.

Aukcionų didžiausias privalumas yra tas, kad jie yra skaidri ir vieša meno rinkos dalis. Jeigu aukcionų kainos yra sistemingai fiksuojamos ir analizuojamos, jais remiantis galima sudaryti indeksus – objektyvų kainų rodiklį, kuriuo gali remtis investuotojai priimdami investicinius sprendimus (Morkūnienė, 2008).

Ekonomistai rimtai susidomėjo aukcionais po Vickrey (1961) publikacijos, kurioje aukcionai buvo pirmą kartą suklasifikuoti pagal aukcionų vykdymo taisykles. Vickrey (1961) publikacijoje buvo išskirti pagrindiniai aukcionų tipai (žr. 2 lentelę).

Lentelė 2. Pagrindiniai aukcionų tipai

Aukciono pavadinimas	Pagrindinės savybės
Tradicinis angliškas aukcionas	Pasižymi didėjančia kaina. Tokiame aukcione vedėjas paskelbia mažiausią kainą, o aukciono dalyviai siūlo vis didesnę kainą, tokiu būdu konkuruodami tarpusavyje. Tokiu principu dažniausiai parduodami vienetiniai daiktai, meno kūriniai.
Tradicinis olandiškas aukcionas	Pasižymi mažėjančia kaina. Tokiame aukcione iš pradžių paskelbiama didelė kaina, kuri mažinama iki to momento, kai kuris nors iš aukciono dalyvių nuperka obejktą, pvz. tokiu principu pardavinėjamos gėlės Olandijoje.
Uždaras, pirmosios kainos aukcionas (kai parduodamas vienas daiktas) **Sutartinių, skirtingų kainų aukcionas (kai parduodami keli daiktai)**	Šiam aukcionui būdinga tokia tvarka: kai parduodamas vienas daiktas, laimi tas pirkėjas, kuris pasiūlyme nurodė didžiausią kainą. Kai parduodama keletas daiktų, pasiūlymai surūšiuojami kainų mažėjimo tvarka ir tenkinami iki to momento, kai pasiekiama ribinė kaina ir pasiūla susibalansuoja su paklausa.
Uždaras, antrosios kainos aukcionas (kai parduodamas vienas daiktas) arba **Bendros, ribinės kainos aukcionas (kai parduodami keli daiktai)**	Parduodant aukcione vieną objektą, laimi pirkėjas pasiūlęs didžiausią kainą, tačiau sumoka didžiausią nelaimėjusio pasiūlymo kainą. Parduodant kelis daiktus, laimėję pasiūlymai tenkinami mažiausia ribine kaina, kai paklausa susilygina su pasiūla.
Dvigubas aukcionas	Šiame aukcione priklausomai nuo paklausos ir pasiūlos, nustatoma bendra kaina, kuri tenkintų kuo didesnį skaičių pirkėjų ir pardavėjų. Šis principas taikomas daugelyje organizuotų pasaulio biržų.

Šaltinis: sudaryta pagal (Garbaravičius, 1998)

Nustatant meno kūrinių kainas pagrindinį vaidmenį atlieka tradiciniai aukcionai, tokie kaip Christie‘s ir Sotheby‘s, kuriuose kainoms įtaką daro ne tik pirkėjai ir pardavėjai, bet ir aukcionus konsultuojantys meno ekspertai. (Mačerinskienė ir kt., 2013)

Meno rinkos ekspertai Mei, Moses (2005) pastebėjo, kad rinkos dalyviai siekdami labiau padidinti kūrinio vertę praėjus tam tikram laikui po kūrinio įsigijimo, parduoda meno kūrinį kitoje šalyje rengiamame aukcione. Tekindor ir McCracken (2012) analizavo veiksnius, turinčius didžiausią įtaką meno kūrinio kainai ir nustatė, kad pardavimų skaičius aukcione turi neigiamą įtaką kūrinio kainai. Kuo daugiau kartų meno kūrinys buvo parduotas aukcione, tuo mažesnė kaina buvo už jį pasiūlyta – tokią tendenciją galėtų nulemti kūrinio pasiekiamumas. Taip pat autoriai pastebėjo, kad kaina bus mažesnė, jeigu paveikslas buvo menininko padovanotas jo pirmajam savininkui, kadangi tai parodo menininko žemą savivertę.

Tiek meno kritikų publikacijos, tiek straipsniai apie dailininkus daro įtaką meno kainoms, nes formuoja mados tendencijas. Menininkas, apie kurį rašo visur – ir specializuotoje, ir verslo, ir geltonojoje spaudoje, už savo kūrinį gaus daugiau, negu niekam nežinomas kūrėjas (Lubytė, 2007). Konkretaus meno kūrinio vertę nustato patys žmonės, kurie vertina meno kūrinį, analizuoja, su juo gyvena keletą dešimtmečių. Dėl to daugelis dailininkų ir jų darbų pripažįstami tik praėjus kuriam laikui po mirties (Ilevičiūtė, 2007).

Taigi nėra paprasta nustatyti, kuris iš jaunųjų menininkų kūrinių turės išliekamąją vertę po daugelio metų. Išskiriami trys veiksniai, į kuriuos reikėtų atsižvelgti investuojant į meną (Pruchnicka-Grabias, 2008):

- Subjektyvūs veiksniai (susiję su estetikos ir grožio pojūčiu)
- Elgsenos veiksniai (atsižvelgiama į laikotarpio vyraujančias mados tendencijas meno rinkoje)
- Rinkos veiksniai (rinkos situacija, pasiūla ir paklausa menininko darbams)

Juškaus (2007) teigimu, meno kūrinio kainą lemia tokie veiksniai:

- dailininko žinomumas ar pripažinimas;
- reitingų sąrašai (jeigu egzistuoja) ir dalyvavimas aukcionų pardavimuose;
- muziejų pripažinimas (kiek muziejų yra įsigiję autoriaus kūrinių);
- dailės kritikų dėmesys dailininkui;
- dailininko geriausių tapybos laikotarpių studijavimas;

- dailės kūrinio kokybinis įgyvendinimas (piešinio profesionalumas, kompozicija);
- pasirinkto kūrinio atlikimo technika, metai;
- dailės kūrinio nuosavybės istoriografija;
- dvasinė ir estetinė kūrinio vertė;
- panašios kokybės autoriaus kūrinių pasiūla rinkoje.

Taigi meno kūrinių kaina priklauso nuo jų kokybės ir meninės vertės. Dažnai to paties menininko kūrinių, sukurtų skirtingais jo gyvenimo etapais, kainos gali reikšmingai skirtis, kadangi paprastai skirtingais etapais menininkas kuria nevienodos meninės vertės kūrinius. Kitas svarbus aspektas yra tas, kad meno kūrinių kainoms, kaip ir kitų emocinių investicijų objektų kainoms didelę įtaką turi bendrieji paklausos – pasiūlos dėsniai. Meno kūrinių rinkoje pasiūla yra labai ribota, paprastai vienetinė, t.y. egzistuoja tik vienas konkretaus meno kūrinio egzempliorius. Tai tampa ypač aktualu menininko mirties atveju: kai meninkas miršta, jo kūrinių pasiūla tampa fiksuoto dydžio, todėl dažniausiai jo meno kūrinių kainos pradeda sparčiai augti (Campos, Barbose, 2008). Kitas aspektas – produktyvumas: produktyvių autorių darbų kaina dažniausiai būna žemesnė nei neproduktyvių, kadangi kainos augimą lemia retumo ir unikalumo veiksniai (Mikalajūnas, 2008).

Investuojant į meno kūrinius, reikia atsižvelgti į kiekvieną iš aukščiau išvardintų veiksnių, kadangi vieno iš veiksnių dominavimas gali būti nesėkmingos investicijos priežastimi. Tuo atveju, kai aukcione parduodamas meno kūrinys patinka investuotojui, jis gali būti pasiryžęs sumokėti daugiau už ekspertų nustatytą rinkos kainą. Tai yra subjektyvus ir sunkiai išmatuojamas veiksnys. Kaip rašo Pruchnicka-Grabias (2008), investavimas į meną irgi yra menas.

1.5. Kainų indeksų sudarymo metodologijos

Klausimas, kuris sulaukia daugiausia meno rinkos ekspertų dėmesio – kaip apskaičiuoti grąžą meno rinkoje. Tai sudėtinga užduotis, ne tik todėl, kad šiai rinkai būdingas žemas likvidumas, bent jau lyginant su akcijomis arba obligacijomis, bet taip pat dėl jos įvairiapusiškumo: kiekvienas meno kūrinys yra unikalus objektas. Investuotojai į meno kūrinius naudojasi analogiškomis priemonėmis kaip ir kitų rinkų investuotojai: daugybe kainų indeksų ir kainų nustatymo metodologijų.

Renneboog and Spaenjers (2011), Higgs and Worthington (2005), Agnello and Pierce (1996), Artnet Analytics (2012) savo skaičiavimuose remiasi hedonistiniu ir pakartotino pardavimo regresijos metodais arba hibridiniais jų deriniais.

Kaip teigia Higgs (2010), naudojant hedonistinės regresijos modelį, kainų tendencijos nustatomos tam tikroms meno kūrinių savybėms. Meno kūriniai gali turėti visą aibę fizinių ir nematerialių savybių, nuo kurių priklausys kūrinio kaina, pavyzdžiui, menininko vardas, jo reputacija, medžiagos, kūrimo trukmė, kokybė ir panašiai. Hedonistinis metodas apskaičiuoja kainos dalį, priskirtiną prie kiekvieno iš atributų, kurie gali būti reikšmingi nustatant kūrinio kainą. Taip sudaromas savybių rinkinio indeksas, kuris atspindi „standartinio kūrinio“ kainą. Anot Fase (2001), tai yra dažniausiai naudojamas metodas meno investicijų teikiamai grąžai nustatyti, kadangi naudoja visus aukciono duomenis, įskaitant ir tuos meno kūrinius, kurie nebuvo pakartotinai perparduoti, bei gali nustatyti kainų kitimo tendencijas dominančioms meno grupėms, o ne pavieniams kūriniams. Taigi toks modelis yra tinkamas produktų įvairovei valdyti ir gali naudoti visus turimus duomenis. Esant negausiems duomenims, šio modelio taikymas gali būti neįmanomas (Galbraith, Hodgson, 2012).

Antroji alternatyva yra pakartotino pardavimo regresijos taikymas. Šis metodas surenka pasikartojančius konkretaus kūrinio pardavimus ir, remdamasis teikiama grąža, sudaro indeksą. Šį metodą galima taikyti tik tiems meno kūriniams, kurie buvo parduoti bent du kartus. Tačiau konkretaus kūrinio perpardavimas gali įvykti tik kartą per šimtmetį arba neįvykti apskritai, o tai sumažina bendrą stebėjimų skaičių ir neteisingai atsispindi apskaičiuojant kainų indeksą. Šio metodo privalumas yra vieno objekto kainų duomenų naudojimas analizei, tačiau jis turi dvi neigiamas savybes: galimas duomenų atrankos šališkumas ir faktas, kad naudojamas nedidelis poabis galimų duomenų (Mei, Moses, 2002).

Rečiau naudojamas geometrinio vidurkio metodas – stebint atskirų kūrinių aukcionų kainas suformuojamas tikimybinis kainų pasiskirstymas, kuriuo remiantis apskaičiuojamas visos kolekcijos kainų indeksas. Šis metodas neatsižvelgia į skirtingas meno kryptis, visi meno kūriniai yra traktuojami kaip lygiaverčiai ir daroma prielaida, kad visi kūriniai yra vienodos kokybės, tačiau daugeliu atvejų ši prielaida nėra teisinga (Campbell, 2008).

Dar viena galimybė – vidutinės kainos metodas. Kainų indeksas sudaromas apskaičiuojant kainų vidurkį. Taikant šį metodą yra sukuriamas atrinktų kūrinių „krepšelis“ ir stebimas per tam tikrą laikotarpį. Jeigu kūrinys laikotarpio pabaigoje lieka neparduotas, jo kaina nustatoma pagal ekspertų vertinimą arba artimo pakaitalo (to paties menininko kito kūrinio, panašaus dydžio ir kokybės) kainą. Subjektyvumas yra vienas pagrindinių šio metodo trūkumų (Kraeussl, Lee, 2010).

Ashenfelter, Graddy (2003) stebisi: „Hedonistinės regresijos metodu apskaičiuota grąža yra maždaug 4 proc., tuo tarpu taikant parkatotino pardavimo regresijos metodą grąža siekia 9 proc. Tai kuris iš jų yra teisingas?“. Klausimas, kuris metodas tiksliausiai apskaičiuoja teikiamą grąžą, vis dar lieka atviras.

Aukščiau išvardintos keturios pagrindinės metodologijos yra naudojamos meno kainų indeksų sudarymui (Campbell, 2006). Indeksas gali būti apibūdinamas kaip statistinis rodiklis, parodantis pokyčius rinkoje bei ekonomikoje. Indeksas yra naudojamas kaip priemonė, kuri atspindi bendrą kainų lygį bei kainų kitimo tendencijas meno rinkoje (analize.lt, 2013). Meno kainų indeksai yra naudingi apskaičiuojant meno rinkos kainų pokyčius bei vertinant meną kaip investicinę priemonę, lyginant su kitomis turto klasėmis. Nuo XVII amžiaus iki šių laikų yra sukurta daugybė indeksų, atskleidžiančių meno rinkos kitimo tendencijas. Išskiriami tokie pagrindiniai meno rinkos rodikliai (Jurevičienė, Savičenko, 2012):

- Artnet Fine Art indeksas
- Mei ir Moses Fine Art indeksas
- Sotheby‘s Art indeksas
- Trumpalaikio investavimo indeksas
- General Fine Art indeksas
- Artprice Global indeksas.

Artnet Fine Art indeksą sukūrė Niujorko meno rinkos analitikai remdamiesi garsių meno aukcionų duomenimis (artnet.com). Sudarinėjant šį indeksą įvertinta daugiau negu 4 tūkst. menininkų, kurių apie 85 proc. kūrinių parduota aukcionų metu. Remiantis šiuo indeksu galima įvertinti pastarųjų dvidešimties metų meno rinkos tendencijas (Jurevičienė, Savičenko, 2012).

Mei ir Moses Fine art indeksas. Pokario laikotarpiu Niujorko ekonomistų sukurtas indeksas plačiai naudojamas visame pasaulyje. Anot Mei ir Moses, moksliniai tyrimai parodė, jog sukurtas meno indeksas davė kasmetinę virš 12 proc. grąžą per pastarąjį dešimtmetį, tuo tarpu S&P 500 akcijų indekso pastarojo dešimtmečio grąža sudarė tik 9 proc. Mei ir Moses teigimu, karai ir politiniai neramumai yra palankiausias metas investuoti į meną. Anot jų, didžiausią pelną pasiekė investuotojai, kurie investavo į meno kūrinius Antrojo pasaulinio karo metu ir vėliau, Korėjos karo metu. Išanalizavę dailės kūrinių pardavimus Christie‘s ir Sotheby‘s aukcionuose laikotarpiu nuo 1950 metų, mokslininkai apskaičiavo, kad Vietnamo karo laikotarpiu dailės kūrinių vertė išaugo

daugiau negu 250 proc. ir žymiai viršijo kitų investicinių priemonių grąžą (Jurevičienė, Savičenko, 2012, Juškus, 2007).

Sotheby‘s art indeksas. 1967 metais Sotheby‘s aukciono analitikai sukūrė parduodamų paveikslų indeksą Times-Sotheby Art. Remiantis šiuo indeksu, galima pastebėti, jog šio aukciono parduodamų meno kūrinių vertė pakildavo 25-200 proc. per metus. Taip atsirado didesnis visuomenės pasitikėjimas šia investicine priemone, investuotojai įsitikino, kad meno kūrinių nepaliečia rinkų svyravimai (Juškus, 2007).

Trumpalaikio investavimo indeksas. 1998 metais Zanolo ir Locatelli Biey sukūrė sudėtingą meno kūrinių kainų indeksą – trumpalaikio investavimo indeksą. Mokslininkai išanalizavo 1987-1995 metų pagrindinių pasaulio aukcionų duomenis, kaupiamus pasaulinėje aukcionų duomenų bazėje „Mayer International Auction“. Savo tyrimuose jie nagrinėjo pasikartojančius tų pačių meno kūrinių pardavimus, praėjus daugiau negu vieneriems metams nuo paveikslo įsigijimo momento. Atlikus teorinę ir ekonometrinę analizę, buvo nustatyta, kad meno rinkai vis dėlto turi įtakos pasauliniai ir pavienių valstybių ekonominiai nuosmukiai ir pakilimai. Tačiau meno kūrinių investicinė grąža buvo pakankamai aukšta netgi ekonominių krizių laikotarpiu (Zanolo, Locatelli Biey, 1998, Juškus, 2007).

General Fine Art indeksas. 2006 metais Campbell sudarė General Fine Art indeksą, kuris įvertina tris pagrindinius meno rinkos indeksus: Artprice Global, Mei ir Moses Fine Art ir Artnet Fine Art. Literatūros šaltiniuose (Campbell, 2006, Mei, Moses 2006) tvirtinama, kad šis indeksas gali būti laikomas pagrindiniu ir patikimu meno rinkos indikatoriumi. Šis meno kainų indeksas sudarytas naudojant hedoninės regresijos metodą.

Artprice Global indeksas yra pagrindinis indeksas meno rinkoje. Jis sudarytas remiantis 405 tūkst. menininkų pardavimų rezultatais įvykusiuose aukcionuose. Jis atspindi meno aukcionų praeitį, dabartį bei pasitelkus atitinkamas priemones leidžia prognozuoti ateities tendencijas. Juo naudojantis investuotojai gali numatyti pelningiausias meno kryptis ir nustatyti didžiausią pelno grąžą žadančius menininkus. Artprice Global indekso pagrindu sudaromi menininkų reitingai pagal pardavimų apimtis (Jurevičienė, Savičenko, 2012).

Remiantis ekonometriniais skaičiavimais bei Artprice Global indeksu, galima įvertinti, koks meno rinkai buvo tam tikras laikotarpis. Jei Artprice Global indeksas būtų palygintas su įvairiais akcijų, žaliavų ar biržų indeksais, matytume, kad meno kūrinių rinkai nebūdingas dinamiškas svyravimas ir staigios korekcijos (Raškinis, Zigmatienė, 2008).

Meno rinkos objektus sunku objektyviai įvertinti ir palyginti laiko perspektyvoje, todėl ir meno kainų indeksai bei jų sudarymo metodologijos yra diskutuotinas dalykas. Chanel, Gerard-Varet ir Ginsburgh (1996) teigia, kad naudojantis skirtingomis meno indekso kūrimo metodais, vertinant duomenis ilguoju laikotarpiu, yra atskleidžiamos panašios meno rinkos tendencijos. Meno analitikai Mei, Moses (2006) tvirtina, kad pasikartojančių pardavimų regresijos metodu sudarytas meno indeksas yra tiksliausias ir patikimiausias. Tuo tarpu Kraussl ir Elsland (2008) teigia, kad tvirčiausius rezultatus pateikia hedonistinis modelis, be to, jis užtikrina, kad nebūtų lyginami skirtingų charakteristikų objektai. Minėti autoriai tvirtina, kad indeksai sukonstruoti hedonistinės regresijos metodu gali būti nagrinėjami bendros finansų rinkos kontekste ir naudojami modeliuojant diversifikuotus investicinius portfelius.

Nors šie metodai gali būti naudingi atliekant ekonometrinius tyrimus ir aprašant rinkos tendencijas, jie nėra labai naudingi investuotojams. Pagrindinė priežastis yra ta, jog investuotojus domina faktinė grąža (t.y. pardavimo pajamos), o ne rinkos grąža (grąža, apskaičiuota remiantis „tobulu“ paveikslu, kurio savybės nesikeičia laikui bėgant). Kitaip tariant, investuotojas turi mažai naudos iš indeksų, kuriuos įtakoja meno kūrinio kokybė ir tam tikros savybės. Investuotojui reikalingas indeksas, kuris, be šių savybių, fiksuotų paklausos-pasiūlos dinamiką.

2. PASAULINĖS MENO RINKOS APŽVALGA

2.1. Paskutinio dešimtmečio meno rinkos tendencijos

Remdamasis praeities rodiklių analize, investuotojas gali priimti investicinius sprendimus bei numatyti ateities tendencijas. Šiame skyriuje pateikta pastarojo dešimtmečio meno rinkos tendencijų apžvalga.

Per paskutinį dešimtmetį meno rinkoje įvyko radikalių pokyčių. Netolimoje praeityje meno rinkoje stipriai dominavo pirkėjai ir menininkai iš JAV ir Europos, tačiau per paskutinį dešimtmetį atsirado naujų meno rinkų visame pasaulyje. Šiuo metu kolekcionieriai, menininkai ir meno žinovai iš visų pasaulio šalių sudaro globalią meno rinką. Meno mugių, aukcionų, naujų interneto imonių ir kitų rinkos dalyvių atsiradimas lėmė, kad meno rinka nuo 2002 metų išaugo daugiau negu dvigubai (McAndrew, 2013).

Galima išskirti dvi stiprias tendencijas, kurios išryškėjo per paskutinį dešimtmetį. Pirmiausia – prekybos menu modelio pasikeitimas, kurį nulėmė sparti interneto plėtra, o tiksliau – pardavimai internetu. Naujų technologijų diegimas yra vienas iš pagrindinių veiksnių, suteikiančių meno rinkai naujų iššūkių ir galimybių. Vis didesni duomenų ir tyrimų kiekiai, internetinių sandorių platformos atveria naujus meno rinkos segmentus, kuriems būdingos žemesnės kainos ir informacijos pasiekiamumas. Tradiciniai meno rinkos modeliai pradeda prisitaikyti prie dinamiškos aplinkos (Karpinski, 2011).

Kaip teigia Aleksandrevičiūtė (2013), dabartinė meno rinka yra tokia globali, kokia nebuvo prieš dvidešimt metų. Interneto atsiradimas turėjo įtakos rinkos skaidrumui – kainų ir skonių atžvilgiu. Dėl staigiai plintančių mados tendencijų internete daugybė žmonių nori vieno ir to paties objekto. Nors internetas smarkiai pakeitė meno rinką, tai vis dar nėra pagrindinė prekybos meno kūriniais ir mainų vieta. Asmeninis kontaktas, patarimai, socialiniai aspektai, bendravimo galimybė – šių sudedamųjų kolekcionavimo dalių internetas negali suteikti ir vargu ar netolimoje ateityje nutiks taip, kad meno kūrinių pirkimas vyks tik virtualioje erdvėje.

Antroji tendencija yra stiprūs geopolitiniai pokyčiai meno rinkoje, kurie yra susiję su Kinijos įtakos išplėtimu. Kinija 2011 metais tapo didžiausia pasaulyje meno aukcionų rinka. Įtakos turėjo Vyriausybės vykdoma politika, kuri numato, pavyzdžiui, nemokamą viešųjų muziejų lankymą. Kinų menininkai greitai išlygino kainų skirtumus su menininkais iš vakarų, kinų kolekcionierių paramos

dėka. Taip pat Kinijos vyriausybė skyrė daug dėmesio kultūros ir meno pasirodymams, pavyzdžiui, olimpinėms žaidynėms 2008 metais (Karpinski, 2011).

Nepaisant meno rinkos augimo, lyginant paskutinių dvejų (2011 ir 2012) metų pasaulinės meno rinkos rezultatus pastebėtas nežymus nuosmukis. Remiantis pasaulinės meno rinkos rezultatais, sandorių skaičius sumažėjo beveik 4 procentais – nuo 36,8 mln 2011 metais nukrito iki 35,5 mln 2012 metais. Tuo tarpu bendra pardavimų vertė nukrito beveik 8 procentais – nuo 46,6 mlrd eurų 2011 metais iki 43 mlrd eurų 2012 metais. Faktas, kad pardavimų vertės sumažėjimas buvo didesnis negu sandorių skaičiaus sumažėjimas, parodo, jog kainos kai kuriose rinkose sumažėjo, taip pat mažiau darbų „atėjo“ į rinką. Nepaisant nežymaus nuosmukio paskutiniais metais, lyginant su 2003 metais meno rinkos rezultatai yra daugiau negu dvigubai geresni tiek pardavimų vertės, tiek sandorių skaičiaus atžvilgiu. (žr. 1 priedą)

2 pav. grafiškai pavaizduotas pardavimų vertės ir sandorių apimties kitimas pasaulinėje meno rinkoje 2003-2012 metais. Iš grafiko galima matyti, kad geriausi pardavimai ir didžiausia pardavimų vertė užfiksuoti 2007 metais, vėliau 2009 metais sekė meno rinkos nuosmukis, po kurio meno rinka palaipsniui vėl atsigavo.

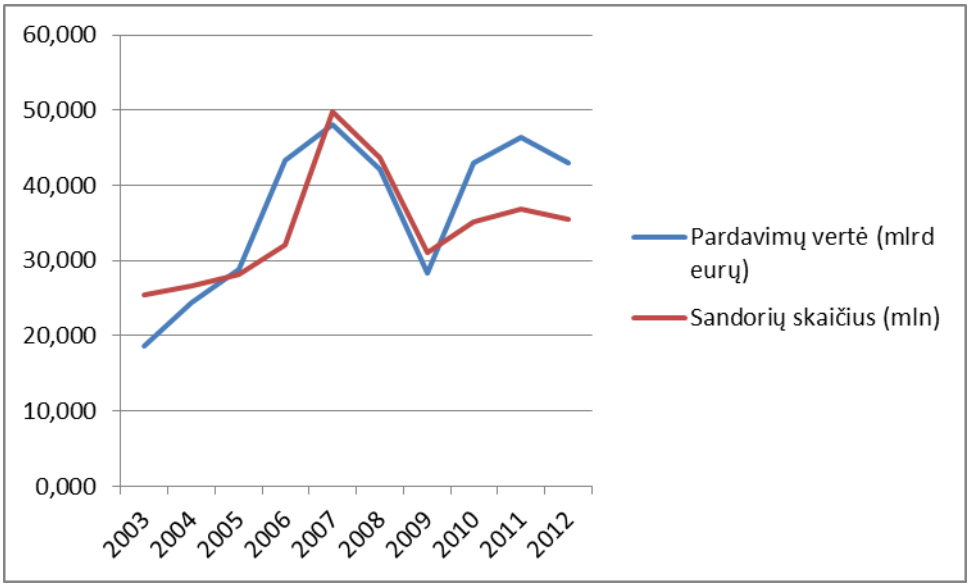

Pav 2. Bendrosios pardavimų vertės ir sandorių skaičiaus kitimas pasaulinėje meno rinkoje 2003-2012 metais

Šaltinis: sudaryta remiantis (McAndrew, 2013) duomenimis

2012 metai atnešė pokyčių pasaulio meno rinkos struktūrai. Šie metai buvo sėkmingi JAV, ypač šiuolaikinio meno pardavimuose, ir ne tokie sėkmingi Kinijos meno rinkai. 2011 metais Kinija, realizavusi pardavimų už 9,7 mlrd, kurie sudarė 42 proc. bendrosios pasaulio pardavimų vertės,

padidino savo įtaką pasaulinėje meno rinkoje, nustumdama JAV iš lyderės pozicijos. Tačiau aukcionų pardavimų kritimas 43,6 proc. laikotarpyje nuo 2011 metų lapkričio iki 2012 metų lapkričio neleido Kinijai išlaikyti pirmaujančios pozicijos. Palyginus su Kinijos meno rinkos piku, kuris fiksuojamas 2011 metų gegužės mėnesį, pardavimai krito 52 proc. Meno ekspertų nuomone, tokia tendencija susiformavo po Kinijos vyriausybės intervencijos dėl mokesčių vengimo importuojant meno kūrinius, kuri sukėlė neramumus Kinijos meno rinkoje ir atbaidė pirkėjus nuo dalyvavimo aukcionuose. Tokie pokyčiai nulėmė JAV grįžimą į lyderio poziciją. 3 pav. atvaizduoja, kokia buvo pasaulio meno rinkos struktūra 2012 metais.

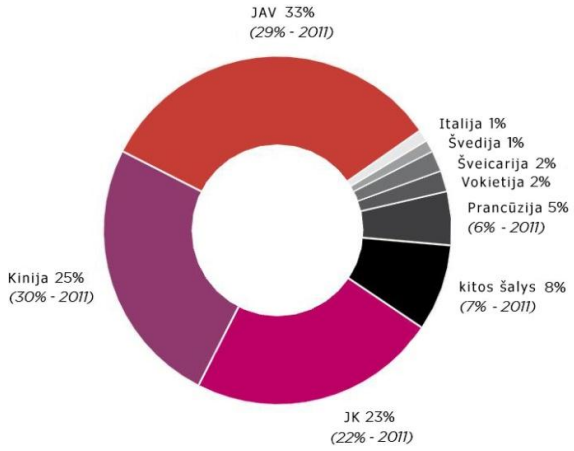

Pav 3. Pasaulio meno rinkos struktūra pagal šalis 2012 metais

Šaltinis: McAndrew, 2013

Kalbant apie meno rinkos lyderę – JAV, ypač Niujorką, svarbu paminėti, jog čia kiekvienais metais rengiama Skulptūrinių objektų ir funkcionalaus meno mugė (SOFA), kurioje pristatomos JAV ir Europos meno galerijos. Tai pramoginis renginys, skirtas ir eiliniams žiūrovams, besidomintiems menu, ir meno žinovams. Dalyvauti kviečiamos prestižinės galerijos, prekiaujančios aukštos meninės kokybės darbais. Orientuojamasi į kokybišką dvimatį ir trimatį taikomąjį meną, skirtą plačiajai visuomenei. Mugės metu sudaromi kontraktai, vyksta aukcionai, galerijos pristato tiek jaunus, tiek gerai žinomus menininkus, taip pat pristatomos restauravimo dirbtuvės, meno galerijose organizuojami įvairiausi renginiai. Niujorke dažnai vykdomi prestižiniai Sotheby‘s ar Christie‘s aukcionai, perkami brangiausi meno kūriniai (Zigmantienė, 2008). Pritraukdama kolekcininkus ir investuotojus iš daugelio pasaulio šalių, tokiu būdu JAV jau daugelį metų išlaiko lyderės poziciją tarp meno rinkos dalyvių.

Peržiūrėjus Europos Sąjungos meno rinkos rodiklius, galima daryti išvadą, kad meno rinkos struktūra pagal šalis išliko pastovi per pastaruosius kelerius metus. Jungtinės Karalystės dalis padidėjo nuo 64 proc. iki 66 proc., Prancūzijos dalis dėl sumažėjusių pardavimų sumažėjo nuo 17 proc. iki 16 proc. Būdama trečia pasaulyje ir pirma Europoje, Jungtinės Karalystės meno rinka yra pakankamai išplėtota ir stabili pagal pardavimų apimtį, todėl meno investuotojams, kolekcininkams ir kitiems šios srities specialistams iš viso pasaulio tokia rinka atrodo patraukli ir sukelia pasitikėjimą.

Kalbant apie Prancūziją, dar pokario metais ji buvo pirmaujanti meno rinka pasaulyje. To laikotarpio aplinka Paryžiuje buvo labai mėgstama menininkų. Amerikiečiai ir europiečiai atvykdavo į Paryžių pirkti meno kūrinių. Paryžius tuo laiku buvo ne tik kultūros sostinė, bet ir meno pardavimo centras. Tokių garsių menininkų kaip Picasso, Matisse, Kandinsky paveikslai būtent iš Paryžiaus pateko į pasaulinę meno rinką (Papievis, 2008). Jų darbai yra įvardijami kaip šedevrai, o jų vertės kilimas stebina net viską mačiusius meno žinovus.

Taigi Prancūzija nuo seno gerai žinoma meno rinka, tačiau remiantis pastarųjų metų rodikliais galima pastebėti, kad jos lyginamasis svoris pasaulinės rinkos atžvilgiu yra linkęs mažėti.

Prastai sekėsi daugumai mažesnių ES meno rinkų. Ekonominės problemos ir skolos krizė, ypač eurozonoje, lėmė sumažėjusį vartotojo pasitikėjimą ir atsargią investicinę elgseną daugelyje ES rinkų, tame tarpe ir meno. 4 pav. atvaizduoja, kokia buvo ES meno rinkos struktūra pagal šalis 2012 metais.

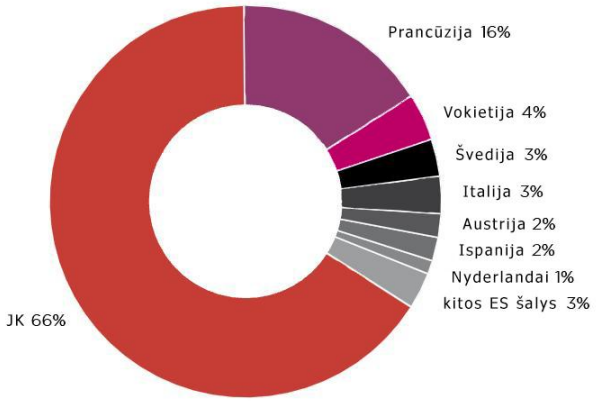

Pav 4. ES meno rinkos struktūra pagal šalis 2012 metais

Šaltinis: McAndrew, 2013

Apibendrinant, galima teigti, kad meno rinka plečiasi ir keičiasi. Netolimoje praeityje meno rinkoje stipriai dominavo JAV ir Europa, tačiau per paskutinį dešimtmetį atsirado naujų meno rinkų ir kituose žemynuose. Nuo 2002 metų meno rinka išaugo daugiau negu dvigubai. Kartu su rinkos plėtra atsirado ir naujų tendencijų: stiprūs geopolitiniai pokyčiai meno rinkoje, naujų technologijų panaudojimas meno rinkoje. Nepaisant meno rinkos augimo, lyginant paskutiniais metais pastebėtas nežymus nuosmukis. Tai gali būti paaiškinama reiškiniu, kad kainos kai kurių šalių meno rinkose sumažėjo, taip pat mažiau darbų pateko į rinką.

2.2. Aukcionų rezultatai

Dėl kainų skaidrumo ir pardavimų viešumo šiame meno rinkos sektoriuje, aukcionai tapo meno rinkos tyrimų ir analizės pagrindu. Tuo tarpu prekybininkų sektoriaus rezultatai gaunami iš apklausos ir kokybinių tyrimų, todėl ne visada atspindi tikrąją rinkos padėtį.

Dailės pardavimai aukcione 2012 metais sudarė 48 proc. pasaulinės meno rinkos ir pasiekė 20,9 mlrd, kai 2011 metais pardavimų vertė siekė 23,3 mlrd. Kaip matyti iš 5 pav., 2012 metais sumažėjęs kainų lygis pasiekė 2010 metų lygį, kai rinka buvo ką tik atsigavusi po dvejus metus trukusio nuosmukio. Aukcionų pardavimų vertė taip pat susilygino su 2006 metų pardavimais, prieš pat meno rinkos viršūnę, kuri buvo užfiksuota 2007 metais ir pasižymėjo 24 mlrd pardavimų lygiu. Nepaisant neigiamos tendencijos, aukcionų pardavimai daugiau negu dvigubai viršija 2003 metų pardavimus. (McAndrew, 2013)

Pav 5. Pasaulinės meno rinkos aukcionų dailės pardavimai 2003-2012 metais (mlrd eurų)

Šaltinis: *McAndrew, 2013*

Pasaulinėje aukcionų rinkoje 2012 metais dominavo Kinija, kurios aukcionų pardavimų vertė siekė 6,9 mlrd eurų ir sudarė 33 proc. bendros vertės. Kalbant apie aukcionus dailės sektoriuje, Kinija ir JAV užėmė vienodas pozicijas ir pasidalino po 32 proc. bendrosios vertės. ES aukcionų

rinkoje 2012 metais sudarė 31 proc. dalį, o Jungtinė Karalystė sudarė du trečdalius tų pardavimų. Bendra aukcionų pardavimų apimtis 2012 metais sumažėjo 8 proc. Taigi 83 proc. aukcionų pardavimų vertės sudarė trys didžiausios meno rinkos: JAV, Kinija ir Jungtinė Karalystė, tuo tarpu pardavimų apimties atžvilgiu pasiskirstymas buvo šiek tiek kitoks: lyderių pozicijas užėmė JAV ir Kinija (po 20 proc.), trečioje vietoje atsidūrė Prancūzija su 11 proc. bendrosios apimties, aplenkdama Jungtinę Karalystę (9 proc.), o visos ES pardavimų skaičius sudarė 45 proc. pasaulio pardavimų skaičiaus (McAndrew, 2013).

Aukcionų rinkos viršūnė išlieka pakankamai koncentruota, su keliomis kompanijomis generuojančiomis didesnę dalį vertės. Du pirmaujantys aukciono namai „Christie‘s“ ir „Sotheby‘s“ jau kurį laiką dominuoja daugelyje šalių, su bendra apyvarta beveik 9 mlrd eurų. Neskaitant privačių pardavimų, šie du aukciono namai 2012 metais sudarė 36 proc. bendros aukcionų rinkos vertės. Paskutiniais metais išaugo Kinijos aukcionų įtaka. Poly Internetional šiuo metu yra trečias pagal dydį aukcionas pasaulyje, tačiau jo pardavimai 2012 metais (732 mln eurų) buvo perpus mažesni palyginus su 2011 metais (1,4 mlrd). China Guardian aukcionas irgi pranešė apie sumažėjusias pardavimų apimtis, kurių vertė nuo 1,3 mlrd 2011 metais nukrito iki 625 mln eurų 2012 metais. Keturi aukščiau išvardinti didžiausi aukcionų namai 2012 metais sugeneravo 42 proc. visų pasaulio pardavimų (McAndrew, 2013).

Apibendrinant aukcionų rezultatus, galima teigti, kad aukcionų pardavimai nežymiai sumažėjo per pastaruosius metus, tačiau nepaisant neigiamos tendencijos, aukcionų pardavimai 2012 metais daugiau negu dvigubai viršija 2003 metų pardavimus. Daugiausiai pelno pasaulinėje aukcionų rinkoje sugeneravo aukcionų pardavimai Kinijoje ir JAV.

2.3. Populiariausios meno kryptys

Įvairios meno kryptys skiriasi populiarumu ir pelningumu. Šiame skyriuje nagrinėjamos meno rinkos tendencijos pagal meno kryptis. Meno krypčių veiklos analizei naudojamos sąvokos, kurios daugiausia remiasi menininkų gimimo datomis (Pruchnicka-Grabias, 2008):

- Pokario ir šiuolaikinis menas – apibrėžiamas kaip menas, sukurtas menininkų, gimusių po 1910 metų.
- Modernus menas – apibrėžiamas kaip menas, sukurtas menininkų, gimusių tarp 1875 ir 1910 metų.
- Impresionizmas ir postimpresionizmas – apibrėžiamas kaip menas, sukurtas menininkų, gimusių tarp 1821 ir 1874 metų.

- Senovės meistrų menas – apibrėžiamas kaip menas, sukurtas menininkų, gimusių tarp 1250 ir 1820 metų, arba kurio sukūrimo laikotarpis – nuo 1275 iki 1850 metų.

6 pav. pavaizduota, kaip šios meno kryptys pasidalino aukcionų rinką 2012 metais pagal pardavimų vertę. Pokario ir šiuolaikinis menas sudarė didžiąją dalį aukcionų apyvartos – net 43 proc. bendrosios vertės. Tai iš dalies lėmė naujų pirkėjų šiuolaikinis skonis ir noras sudaryti didelę meno kolekciją per trumpą laiko tarpą. Kitos tradicinės meno rinkos kategorijos (senovės meistrų ar impresionistų) negali suteikti tokios pasiūlos, kuri patenkintų rinkos paklausą, kadangi dauguma darbų priklauso muziejams, o šių meno atmainų kūrėjai jau seniai nebegyvi, tuo tarpu šiuolaikinio meno kūrinių skaičius vis auga. Pokario ir šiuolaikinis menas bei modernus menas 2012 metais kartu sudarė beveik tris ketvirtadalius bendrosios pardavimų vertės.

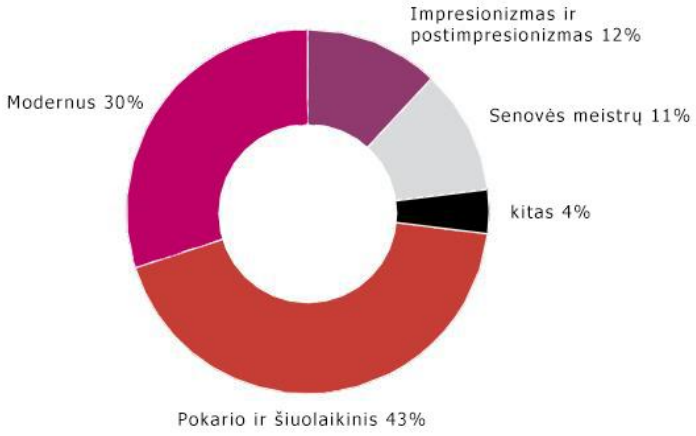

Pav 6. Aukcionų pardavimai pagal kategoriją 2012 metais

Šaltinis: McAndrew, 2013

Pokario ir šiuolaikinio meno rinka buvo viena iš sparčiausiai augančių ir labiausiai nepastovių rinkų per pastarąjį dešimtmetį. Laikotarpiu nuo 2003 iki 2007 metų rinka pagal pardavimų vertę išaugo daugiau negu 480 proc., pagal pardavimų apimtį – apie 150 proc., kai šiuolaikinis menas buvo vienas iš pagrindinių taikinių pasaulio kolekcionieriams ir investuotojams. Tuo laikotarpiu šiuolaikinis menas įtvirtino savo prestižą ir tapo lygiavertis su nuo seno aukštai vertinamomis ir laikomomis prestižinėmis meno šakomis: senovės meistrų daile ar moderniu menu. Tačiau reikėtų nepamiršti, kad šiuolaikinis menas neužtikrina tokio investavimo saugumo kaip tradicinės meno šakos. Jam būdingi didesni kainų svyravimai ir jautrumas tendencijoms (McAndrew, 2013).

Kaip vienas iš labiausiai nepastovių ir spekuliacinių sektorių meno rinkoje, pokario ir šiuolaikinis menas jautriausiai reagavo į ekonomikos nuosmukį ir labiausiai nukentėjo tuo laikotarpiu – rinka prarado 60 proc. savo vertės per dvejus metus (2008-2009). Tačiau vėliau rinka staigiai padvigubino savo vertę 2010 metais, o po dviejų metų augimo atsigavo, gerokai viršydama prieš krizę buvusį pardavimų lygį – 2012 metais užfiksuotas pardavimų rekordas siekė beveik 4,5 mlrd eurų. Pokario ir šiuolaikinio meno pardavimų vertės ir apimties pokytis pavaizduotas 7 pav.

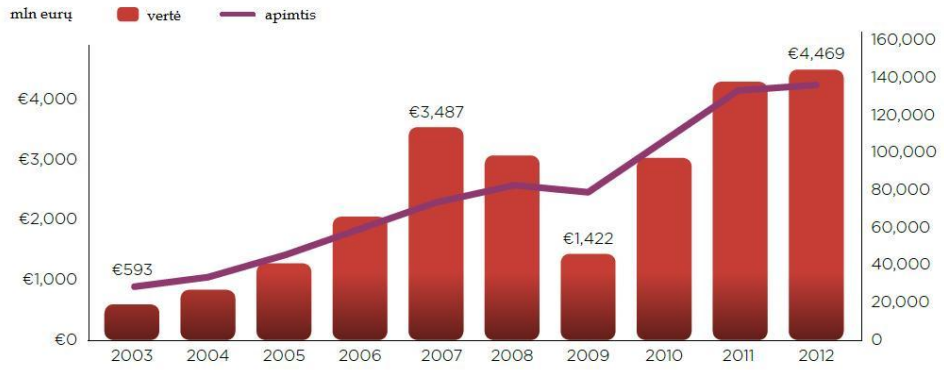

Pav 7. Šiuolaikinio meno rinka 2003-2012 metais

Šaltinis: McAndrew, 2013

Šis sektorius apima geriausių pardavimų sąrašų viršūnėse esančius menininkus, tokius kaip Roy Lichtenstein, Andy Warhol, Francis Bacon ir kitus menininkus su sparčiai kylančiomis aukcionų kainomis ir gana dažnais pardavimais.

Kalbėdamas apie šiuolaikinį meną, menotyrininkas Ignas Kazakevičius (2012) teigia, kad meno formos kardinaliai pasikeitė, kolekcininkai perka instaliacijas, videopaveikslus. Menas „mutavo“ įgaudamas keistų formų, tapo išradimų erdve. Interjerui žmonės perka tą patį, kaip ir prieš 100 metų, tačiau kolekcininkai turi specialias erdves instaliacijoms, videoprojektams. Skaitmeninės technologijos įgavo dekoratyvines formas. Kaip yra kalbantys šaldytuvai, paklūstantys vartotojo balsui, taip yra ir išmanioji tekstilė – išsivalančias staltieses, medicininius tvarsčius, išpurškiamus ant odos ir įgaunančius žmogaus kūno linijas – visa tai yra naudojama šiuolaikiniame mene. Savo neįprastų formų ir kylančios vertės dėka šiuolaikinis menas pastaraisiais metais sulaukia vis daugiau kolekcininkų dėmesio.

Modernus menas taip pat patyrė išskirtinį augimą per pastarąjį dešimtmetį, kartu su geriausiai parduodamų menininkų sąrašų viršūnėse esančiais Alberto Giacometti ir Pablo Picasso, kurių produktyvumas ženkliai prisidėjo prie pardavimų apyvartos. 8 pav. pavaizduotas modernaus meno

rinkos pardavimų vertės ir apimčių pokytis. Nuo 2003 iki 2007 metų modernaus meno sektorius išaugo 200 proc. pagal pardavimų vertę ir apimtis. Vėliau, kai pokario ir šiuolaikinis menas patyrė prieaugį, 2008-2009 metais modernaus meno pardavimai krito apie 34 proc. 2011 metais modernaus meno rinka pasiekė 3,8 mlrd eurų pardavimų vertę, gerokai viršydama ankstesnį bumą 2007 metais, kai pardavimų vertė buvo 2,3 mlrd eurų. Tačiau pastaraisiais 2012 metais pardavimai krito 17 proc. dėl to, kad mažiau darbų atėjo į rinką ir modernaus meno kūrinių kainos krito apie 8 proc.

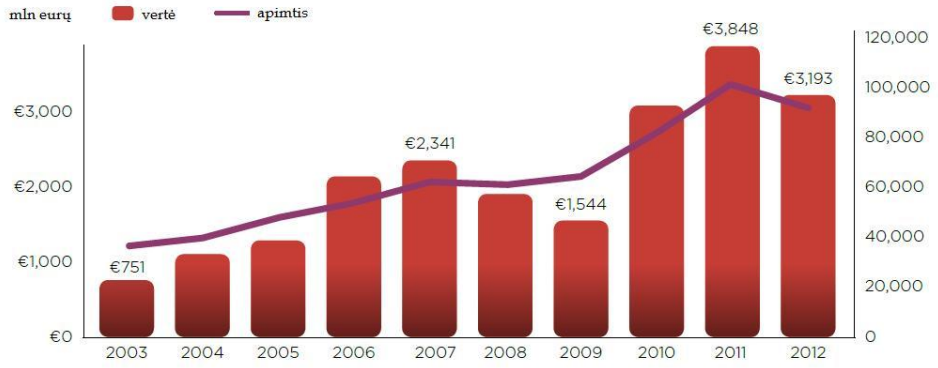

Pav 8. Modernaus meno rinka 2003-2012 metais

Šaltinis: McAndrew, 2013

Impresionizmas ir postimpresionizmas atstovauja mažesnę meno rinkos dalį – pardavimų vertė ir apimtis beveik dvigubai mažesnė palyginus su moderniu menu. Ši meno kryptis apima tokius menininkus kaip Edgar Degas ir Claude Monet, kurie 2012 metais pateko į menininkų „top“ dešimtuką pagal parduotų darbų vertę. Impresionizmas ir postimpresionizmas pasižymi nedideliu menininkų skaičiumi bei ribotu vertingų darbų tiekimu, kas mažina bendrą sektoriaus vertę. Nors ši meno rinka yra ne tokia pastovi kaip modernaus ar šiuolaikinio meno rinkos, tačiau pardavimai patyrė analogišką augimą laikotarpiu nuo 2003 iki 2007 metų, kaip pardavimų vertė padidėjo 116 proc., o pardavimų apimtis – 42 proc. Skirtingai nuo kitų meno krypčių, impresionizmo ir postimpresionizmo meno rinka nepatyrė didelio nuosmukio. Pardavimų apimtis sumažėjo tik 1 proc. Tačiau meno kūrinių kainos 2009 metais krito net 48 proc., kadangi į rinką atėjo nemažai prastos kokybės darbų. Tačiau vėliau rinka vėl atsigavo, o 2011 metais, pardavimams pasiekus 1,7 mlrd eurų, buvo užfiksuotas pardavimų rekordas. Impresionizmo ir postimpresionizmo pardavimų vertės ir apimčių pokytis pavaizduotas 9 pav.

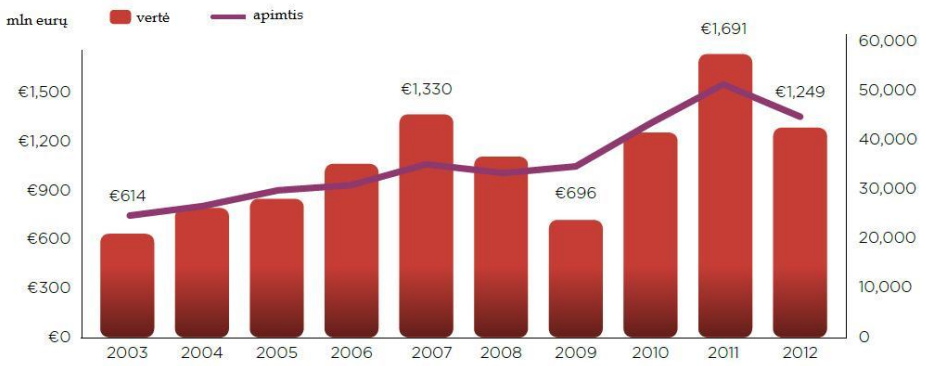

Pav 9. Impresionizmo ir postimpresionizmo meno rinka 2003-20012 metais

Šaltinis: McAndrew, 2013

Senovės meistrų meno rinka yra mažiausia pardavimų vertės bei apimties atžvilgiu, be to patyrė mažiausius svyravimus per pastaruosius dešimt metų. Nors ši meno kryptis apima daug menininkų, kurių dauguma buvo produktyvūs, tačiau rinka nėra plati, o aukštos kokybės vertingų darbų pasitaiko pakankamai retai. Senovės meistrų rinkos pardavimų vertės ir apimties pokytis pavaizduotas 10 pav. Senovės meistrų sektorius išaugo 92 proc. iki 2007 metų bumo. Vėliau, kai kitos meno kryptys patyrė staigų nuosmukį, senovės meistrų rinka išlaikė stabilumą. Laikotarpiu nuo 2008 iki 2011 metų rinkai būdingas augimas – pardavimų vertė išaugo 150 proc. ir pasiekė 1,4 mlrd eurų, pardavimų apimtis išaugo 50 proc. Tačiau 2012 metais pardavimų vertė nukrito 21 proc., pardavimų apimtis – 18 proc. Tai įvyko dėl sumažėjusių pardavimų Kinijos rinkoje ir mažesnėse Europos rinkose. Tačiau pardavimai išaugo JAV ir Jungtinėje Karalystėje.

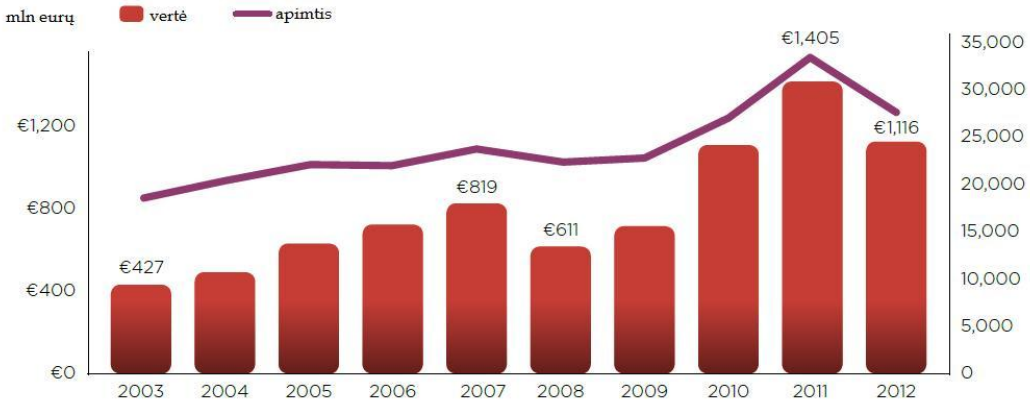

Pav 10. Senovės meistrų meno rinka 2003-2012 metais

Šaltinis: McAndrew, 2013

Senovės meistrų rinka yra labiau konservatyvi negu šiuolaikinio ar modernaus meno rinkos, ir reikalauja daugiau žinių ir patirties iš kolekcininkų. Paskutiniu metu atsirado didesnis susidomėjimas šiuo sektoriumi tiek iš jaunų kolekcininkų, tiek iš patyrusių pirkėjų, kadangi šiai meno krypčiai būdingas pastovumas ir „protingos“ kainos.

Apibendrinant meno krypčių tendencijų analizę, galima teigti kad per pastaruosius dešimt metų visos meno kryptys panašiai reagavo į ekonomikos pokyčius. Laikotarpiu nuo 2003 iki 2007 metų visi meno rinkos sektoriai patyrė augimą, vėliau, ekonominės krizės metu, 2008 ir 2009 metais, patyrė nuosmukį. Nuo 2010 metų meno rinka atsigavo, pasiekdama dar didesnį pardavimų lygį, negu buvusį prieš krizę. Pastaraisiais 2012 metais, meno rinka patyrė nežymų nuosmukį, lyginant su 2011 metų rezultatais. Pokario ir šiuolaikinis menas bei modernus menas sudaro didžiąją dalį meno rinkos bendrosios vertės. Tam turi įtakos kolekcionierių ir investuotojų šiuolaikinis skonis ir siekimas sudaryti didelę meno kolekciją per trumpą laikotarpį. Kitos tradicinės meno kryptys (senovės meistrų, impresionizmas ir postimpresionizmas) neturi tokios pasiūlos, kuri patenkintų rinkos paklausą, kadangi didesnė dalis darbų priklauso muziejams, o šio laikotarpio meno kūrėjai jau seniai nebegyvi. Tuo tarpu šiuolaikinio meno sektorius pastoviai pasipildo naujais darbais, tokiu būdu patenkindamas paklausą ir didindamas pardavimų vertę.

3. MENO RINKOS TYRIMO GAIRĖS

3.1. Kainų indeksų prognozė

Meno rinka nėra stabili, jos rodikliai pastoviai kinta. Kiekvienais metais meno rinkos ekspertai įvairiais būdais bando nuspėti rinkos ateities tendencijas. Vienas iš būdų yra kainų indekso prognozė. Tokia prognozė gali būti pagrindu investuotojo priimamiems investiciniams sprendimams.

Kainų indeksų prognozei dažnai pasitelkiama laiko eilučių analizė, kadangi kainas galima įvardinti kaip laike kintantį objektą.

Jurevičienė ir Savičenko (2012) atliko Artprice Global indekso prognozę dvejiems metams į priekį tiesinio trendo metodu. Gautas rezultatas prognozavo meno kūrinių kainos augimą. Šiame darbe atlikta to paties indekso prognozė, tačiau papildomai išskiriamos prognozuojamos indekso reikšmės pagal pagrindines meno kryptis, siekiant išaiškinti, į kurią iš meno krypčių geriausiai investuoti artimiausiu metu.

Šiame darbe pasirinkta viena plačiausiai naudojamų laiko eilutės analizės priemonių – ARIMA modelio taikymas. Peter Zhang (2003) teigimu ARIMA modelio pranašumas prieš kitus modelius yra nesudėtingas taikymas naudojant programinę įrangą, gebėjimas prisitaikyti prie pakitusių duomenų bei eilutės stacionarizavimo savybės. Naudojantis šiuo modeliu, prognozavimas atliekamas su 90% patikimumu.

3.1.1. ARIMA prognozavimo metodas

ARIMA (ang. AutoRegressive Integrated Moving Average) – autoregresinis integruoto slenkančio vidurkio modelis, kartais dar vadinamas Box‘o Jenkins‘o modeliu (Prokopčikaitė, 2003). Jo esmė yra ta, kad jis apjungia autoregresijos, diferencijavimo ir slenkančiųjų vidurkių metodo galimybes ir naudojamas tiesinių laiko eilučių modeliavimui. Toliau plačiau aprašoma kiekviena iš modelio sudedamųjų dalių (Pukėnas, 2006):

- Autoregresija. Remiantis autoregresijos metodu kiekviena laiko eilutės reikšmė yra tiesinė ankstesnių reikšmių funkcija. Pirmos eilės autoregresinė lygtis naudoja tik vieną prieš tai buvusią reikšmę, antros eilės – dvi prieš tai esančias reikšmes ir t.t.
- Diferencijavimas. Laiko eilutės dažnai parodo, kaip tam tikras procesas lemia laiko eilutės reikšmių kitimą, tačiau neparodo bendro reikšmių lygio. Tokios eilutės vadinamos integruotomis. Ilgalaikėje perspektyvoje jas generuojančio proceso vidurkis

gali būti pastovus, tačiau trumpoje laiko atkarpoje eilutės reikšmės gali reikšmingai nukrypti nuo vidurkio. Integruotos laiko eilutės diferencijuojamos siekiant išskirti šiuos reikšmingus pokyčius bei suvesti eilutę generuojantį procesą į stacionarųjį pavidalą.

- Slenkančiųjų vidurkių metodas. Remiantis šiuo metodu, prognozuojama reikšmė geriausiai reprezentuojama n prieš tai stebėtų reikšmių aritmetiniu vidurkiu.

Bendriausią ARIMA modelį sudaro visos trys dalys ir jis yra užrašomas taip: ARIMA(p, d, q), kur p – autoregresijos eilė, d – diferencijavimo eilė, q – slenkančiųjų vidurkių narių skaičius.

Pažymime skirtumo operatorių:

$\Delta X_t = X_t - X_{t-1} = (1 - B)X_t$

$\Delta^2 X_t = \Delta(\Delta X_t) = X_t - 2X_{t-1} + X_{t-2}$

.....

$\Delta^k X_t = \Delta(1 - B)^k - X_t$

ir pažymėkime $\alpha(z)$ daugianarį, neturintį šaknų lygių vienetui. Tuomet ARIMA modelis pagal apibrėžimą užrašomas:

$\alpha (B)(1 - B)^d X_t = \beta(B)e_t$

Vienas iš pirmųjų žingsnių, taikant ARIMA modelį, yra procesų, apibūdinančių laiko eilutę, identifikacija. Reikia nustatyti modelio ARIMA(p, d, q) parametrų p, d, q reikšmes.

Įrašius į modelio išraišką preliminarias parametrų p, d, q reikšmes, skaičiuojamos prognozuojamos laiko eilutės reikšmės, taip pat paklaidų ir pasikliautinųjų intervalų reikšmės. Remiantis gautais duomenimis atliekamas pasirinkto modelio įvertinimas.

Jeigu modelis yra tinkamas, jis tenkina šias sąlygas (Pukėnas, 2006):

1. Paklaidų eilutės autokoreliacijos ir dalinės autokoreliacijos funkcijos neturi reikšmingai skirtis nuo 0.

2. Paklaidų reikšmės turi būti atsitiktinės (turi atitikti baltąjį triukšmą).

Pirmiausia, pagal nubraižytą grafiką nustatomas laiko eilutę generuojančio proceso stacionarumas. Procesas laikomas stacionariu, kai proceso vidurkis bei dispersija nesikeičia, keičiantis laikui. Tuo atveju, kai procesas nėra stacionarus, turi būti pritaikytos transformacijos, kurios suvestų procesą į stacionarų pavidalą. Dažniausiai naudojamas transformacijos metodas –

proceso diferencijavimas. Diferencijavimo proceso metu kiekviena eilutės reikšmė pakeičiama esamos ir ankstesnės reikšmės skirtumu. Jeigu atlikus diferencijavimą procesas vis dar nėra stacionarus, diferencijavimas kartojamas. Kai svyravimai vyksta dideliame diapazone, naudojamos logaritminė bei kvadratinės šaknies transformacija (Pukėnas, 2006).

Suvedus procesą į stacionarųjį pavidalą, nustatoma parametro d reikšmė, kuri lygi pritaikytų diferencijavimo procedūrų skaičiui. Dažniausiai d lygus 0 arba 1. Teisingas p ir q reikšmes padeda nustatyti autokoreliacijos ir dalinės autokoreliacijos funkcijos. Autokoreliacijos funkcija pateikia pradinių duomenų ir pastumtų per tam tikrą narių skaičių duomenų koreliacijos koeficiento reikšmių seką (Pukėnas, 2006).

Tam, kad būtų teisingai nustatytas ARIMA modelis būtina diferencijuoti seką, o po to patikrinti autokoreliacijos (ACF) ir dalinės autokoreliacijos funkcijų (PACF) grafikus. Jei autokoreliacijos ir dalinės autokoreliacijos funkcijų reikšmės artimos nuliui, nei viena neviršija dvigubos standartinės paklaidos reikšmės ir Box‘o Jenkins‘o kriterijus statistiškai nereikšmingas visiems postūmiams, tai diferencijuota seka atitinka baltąjį triukšmą, o pradinė seka yra atsitiktinio klajojimo tipo (Pukėnas, 2006).

Dėl šio metodo sudėtingumo, efektyvus jo pritaikymas galimas tik naudojantis specialiomis kompiuterinėmis programomis. Viena iš tokių programų yra STATISTICA.

3.1.2. Programinė įranga

Peržiūrėjus keletą statistinių paketų, šio darbo tikslui įgyvendinti, t.y. meno kainų indekso pokyčiams analizuoti ir prognozuoti, buvo pasirinktas firmos StatSoft produktas – statistinis paketas STATISTICA for Windows. Tokį pasirinkimą nulėmė daugybė paketo sprendžiamų problemų, plačios grafinio rezultatų pateikimo galimybės, patogi vartotojo aplinka ir aiškus naudojimo instrukcijų aprašymas. Tai vienas labiausiai paplitusių statistinės informacijos apdorojimo programinių paketų, tinkamų ir pradedančiajam, ir patyrusiam vartotojui.

STATISTICA apibūdinama kaip kompleksinė integruota sistema, kurios paskirtis yra duomenų masyvų statistinė analizė, grafikų ir diagramų braižymas, informacijos masyvų valdymas. Programinis paketas siūlo platų bazinių analitinių procedūrų, skirtų moksliniams, verslo ar inžineriniams skaičiavimams, pasirinkimą. Pagrindinis STATISTICA programinis paketas turi lengvai įvaldomą vartotojo sąsają, šiuolaikinių statistinių analizės metodų įvairovę, platų duomenų analizės rezultatų vizualizavimo priemonių (diagramų, skirstinių kreivių, duomenų pateikimo

lentelių) pasirinkimą. STATISTICA programinis paketas taikomas sociologijoje, psichologijoje, biologijoje, medicinoje, rinkodaroje, kokybės valdymo procese (statsoft.com, 2013).

Sakalauskas (2003) išskiria tokias pagrindines programinio paketo STATISTICA funkcijas:

1) tikimybinių dėsnių nustatymas ir aprašomoji statistika;
2) duomenų vizualizacijos galimybės;
3) atsitiktinių procesų ir skaičių imitavimas;
4) regresinė ir koreliacinė analizė;
5) neparametrinė ir parametrinė statistika ir kt.

Anot Sakalausko (2003), STATISTICA programinis paketas yra labiausiai rekomenduotinas iš visų analogiškų programų, programinės įrangos testavimo metu dažnai pristatomas kaip aukšto lygio programinis produktas. Visi aukščiau išvardinti programos pranašumai nulėmė STATISTICA paketo pasirinkimą šio darbo tyrimui atlikti.

3.2. Meninės galios vertės taikymas

2013 metais meno rinkoje buvo pristatytas naujas finansinės vertės rodiklis. Rodiklis, vadinamas Meninės galios verte (angl. Artistic Power Value (APV)), remiasi ploto vieneto kaina (JAV dolerių už kvadratinį centimetrą) ir yra taikomas dvimačiams meno kūriniams, tokiems kaip paveikslai. Be intuityvaus naudojimo ir nesudėtingo skaičiavimo, šis rodiklis turi daugiau privalumų investuotojo požiūriu. Jis leidžia lengvai įvertinti skirtingų menininkų kainų diapazonus, atlikti palyginimus tarp jų, stebėti menininkų kūrybinio ciklo evoliuciją laike. Be to, APV rodiklis palengvina grąžos įvertinimo procesą.

Pasak Charlin, Cifuentes (2013), šiam rodikliui egzistuoja nusistovėjęs precendentas. Pavyzdžiui, kito dvimačio turto, tokio kaip žemė, kainos (JAV dolerių už arą arba už hektarą). Toks pat metodas kartais naudojamas antikvarinių kilimėlių kainų pateikimui. Tą pačią koncepciją naudoja amatininkai, dizaineriai, skaitmeninės spaudos įmonės, paslaugų kainai nustatyti – kuriant dvimačius produktus apskaičiuojama kiek gamybos sąnaudų tenka vienam ploto vienetui. Kai kurių ekspertų nuomone, toks vertės rodiklis neatsižvelgia į kiekvieno meno kūrinio individualumą bei sumenkina meninį procesą. Tačiau pats autorius teigia, kad šio rodiklio privalumas yra rinkos analizės palengvinimas – AVP leidžia sugretinti skirtingų meno objektų ekonomines vertes bei atlieka „vieningos kainos“ vaidmenį.

Charlin, Cifuentes (2013) atliko tyrimą, kuriame buvo panaudoti trys duomenų rinkiniai: Pierre-Auguste Renoir paveikslų kainos ir jų charakteristikos periode nuo 1985 iki 2013 metų, Henri Matisse paveikslų kainų duomenys periode nuo 1960 iki 2013 metų ir šešių autorių (Alfred Sisley, Camille Pissarro, Claude Monet, Odilon Redon, Paul Gauguin, Paul Signac) aukcionų rezultatai periode nuo 1985 iki 2013 metų. Visi duomenys paremti aukcionų rezultatais, saugomais Artnet duomenų bazėje. Iš duomenų rinkinių buvo eliminuoti pardavimai, neviršijantys 10000 JAV dolerių, arba kurių APV nesiekė 1 JAV dolerio už kvadratinį centimetrą. Duomenų rinkinių sudarymo tikslas nebuvo atskleisti konkrečių menininkų kūrybos tendencijas, o patikrinti AVP rodiklį pagal skirtingus scenarijus ir atskleisti jo privalumus bei trūkumus. Renoir buvo pasirinktas dėl didelio kiekio pasiekiamų duomenų, kurie buvo fiksuojami ilgą laiko tarpą be didelių spragų. Matisse duomenys turi pranašumą, kad yra paskirstyti per ilgesnį laiko tarpą, nors ir su keliomis pertraukomis. Paskutiniu duomenų rinkiniu siekiama užfiksuoti impresionizmo judėjimą, kadangi yra sudarytas iš grupės dalininkų, kurie gyveno maždaug tuo pačiu metu ir kuriems užfiksuotas pakankamas kiekis duomenų. Renoir, nepaisant ryškių impresionizmo savybių, sąmoningai buvo analizuojamas atskirai nuo kitų impresionistų, priešingu atveju jis dominuotų grupėje, sukeldamas aukštą koreliaciją su pirmo rinkinio duomenimis.

3 lentelėje pateikiami pagrindiniai trijų aukščiau aprašytų duomenų rinkinių rodikliai. AVP pasiskirstymas toli gražu nėra tolygus: skirtumai tarp vidutinių reikšmių ir medianų yra reikšmingi, reikšmės žymiai viršija medianas. Be to, santykinai aukštos variacijos koeficientų reikšmės (Renoir ir Matisse pasižymi didžiausiu kintamumu) dar kartą patvirtina ekspertų nuomones, kad netgi žymiausi meistrai yra nelygiaverčiai „gamintojai“ ir jų produkcijos kokybė gali reikšmingai skirtis.

Lentelė 3. Pagrindiniai trijų duomenų rinkinių rodikliai

	1 duomenų rinkinys	2 duomenų rinkinys	3 duomenų rinkinys
Menininkas	Pierre-Auguste Renoir	Henri Matisse	Impresionistų grupė
Gyvenimo metai	1841–1919	1869–1954	-
Pardavimų skaičius	1,818	441	2,115
Pardavimų periodas	1985–2013	1960–2012	1985–2013
Vidutinis AVP (USD/cm^2)	646	803	537
Standartinis nuokrypis (USD/cm^2)	1,331	1,332	786
Variacijos koeficientas	2.06	1.66	1.46
Mediana (USD/cm^2)	377	308	311

Šaltinis: sudaryta pagal Charlin, Cifuentes, 2013

Taigi, vien paskaičiavus vidutinį menininko APV rodiklį, galime daryti tam tikras išvadas, kurios gali būti naudingos priimant investicinius sprendimus.

Charlin, Cifuentes (2013), siekdamas įrodyti APV rodiklio tinkamumą analizei, atliko nemažai tyrimų APV rodiklio pagrindu. Šiame skyriuje aprašytos reikšmingiausios rodiklio taikymo galimybės.

Dėl netolygaus vidutinių reikšmių pasiskirstymo menininkų palyginime geriau vadovautis APV medianomis negu vidurkiais. 4 lentelė apibendrina medianų palyginimo rezultatus. Kiekvieno menininko medianos pateikiamos įstrižainėje mažėjimo tvarka (nuo kairiojo viršutinio iki dešiniojo apatinio kampo). Matissse turi didžiausią vertę (513 JAV dolerių / cm^2), o Redonas – mažiausią (118 JAV dolerių / cm^2). Likusieji įrašai lentelėje gali būti interpretuojami naudojant matricos žymėjimą: (i, j) įrašas sudarytas iš menininko i APV vertės medianos atėmus menininko j APV vertės medianą, t.y. atvaizduoja skirtumus tarp menininkų skaitmenine išraiška. Taigi, Pissaro APV mediana viršija Signac 136 JAV dolerių / cm^2, tuo tarpu nėra reikšmingo skirtumo tarp Gauguin ir Matisso APV medianų.

Lentelė 4. Menininkų darbų APV medianos bei skirtumai tarp medianų

APV mediana (JAV dolerių / cm^2) Skirtumas tarp medianų	Henri Matisse	Paul Gauguin	Claude Monet	Pierre-Auguste Renoir	Camille Pissarro	Alfred Sisley	Paul Signac	Odilon Redon
Henri Matisse	513							
Paul Gauguin	48	465						
Claude Monet	102	54	411					
Pierre-Auguste Renoir	136	88	34	377				
Camille Pissarro	175	127	73	39	338			
Alfred Sisley	200	152	98	64	25	313		
Paul Signac	311	263	209	175	136	111	202	
Odilon Redon	395	347	293	259	220	195	84	118

Šaltinis: sudaryta pagal Charlin, Cifuentes, 2013

Toks trivialus visais atžvilgiais skaičiavimas gali būti naudojamas sudarant naudingiausių menininkų reitingus. Be aukščiau pateikto tyrimo, Charlin, Cifuentes (2013), tirdamas APV rodiklį, gretino menininkų rodiklius ir kitais pjūviais: tų pačių menininkų darbų APV palyginimas pagal skirtingą kūrinių tematiką. Tyrimas parodė, kad kiekvienam iš tiriamų menininkų būdingi geresni rezultatai skirtingose srityse, pavyzdžiui Gauguin, Renoir ir Matisse paveikslai parduodami brangiau, kai juose yra nutapyti žmonės.

Charlin, Cifuentes (2013) taip pat pasiūlė naudoti APV rodiklį "Gyvenimo ciklo modeliams" sudaryti. Šios koncepcijos mintis yra naudojantis APV rodikliu ištirti, kaip keitėsi darbų kokybė per visą menininko gyvenimą. Kitaip tariant, nustatyti laikotarpį, per kurį menininkas pagamino savo vertingiausius darbus (finansiniu ir investiciniu požiūriu). 11 pav. Pateikiama Claude Monet gyvenimo ciklo kūrybiškumo kreivė, kuri parodo kaip keitėsi APV rodiklis per visą menininko gyvenimo ciklą. Iš grafiko galime matyti, kad Monet karjeroje buvo du reikšmingi pakilimai: vienas apie trisdešimtuosius gyvenimo metus, kitas – apie 65 metus.

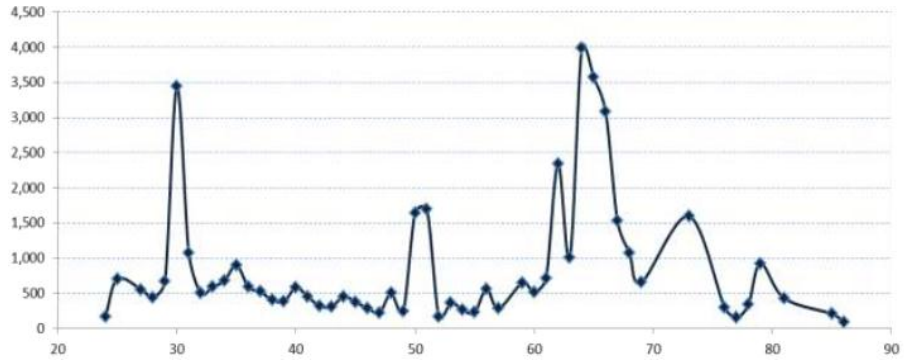

Pav 11. Claude Monet gyvenimo ciklo kūrybiškumo kreivė

Šaltinis: sudaryta pagal Charlin, Cifuentes, 2013

Kalbant apie grąžos apskaičiavimą APV pagrindu, iškyla klausimas, kuo ji skiriasi nuo kitais, labiau žinomais, metodais apskaičiuotos grąžos. APV fiksuoja tiek rinkos tendencijas, tiek paklausos ir pasiūlos dinamiką, kadangi yra grindžiamas faktiniais pardavimais. Apskaičiuojant grąžą remiantis APV, nėra atsižvelgiama į aibę faktorių, kuriuos hedonistiniai metodai naudoja kainai pagrįsti. Tačiau šiuo atveju tai yra privalumas, kadangi investuotoją, svarstantį, ar pirkti tam tikro menininko meno kūrinį, domina tik to kūrinio faktinė grąža, o ne bendrosios rinkos tendencijos.

Siekiant įvertinti APV rodiklio naudingumą, buvo palyginta grąžą, apskaičiuota APV pagrindu ir grąža, apskaičiuota hedonistiniu metodu. Buvo nagrinėjami aukščiau aprašyti menininkai: Renoir, Matisse ir impresionistų grupė, naudojant atitinkamus duomenų rinkinius. Kiekvienu atveju grąža buvo apskaičiuota hedonistiniu metodu, atsižvelgiant į kūrinių, parduotų per metus, vidutines charakteristikas, siekiant išgauti „tipinę“ kiekvienų metų kainą. Rezultatai, atvaizduoti 5 lentelėje, rodo, kad vertės visais trimis atvejais yra labai artimos.

Lentelė 5. APV ir hedonistiniu metodu apskaičiuotos bendrosios grąžos: vidurkiai ir standartiniai nuokrypiai

	Renoir	Matisse	Impresionistų grupė
Vidutinė bendroji grąža – APV	8.16 proc.	45.72 proc.	8.30 proc.
Bendrosios grąžos standartinis nuokrypis – APV	35.58 proc.	175.40 proc.	31.47 proc.
Vidutinė bendroji grąža – hedonistinis	7.64 proc.	48.74 proc.	8.36 proc.
Bendrosios grąžos standartinis nuokrypis - hedonistinis	38.12 proc.	162.67 proc.	33.35 proc.

Šaltinis: sudaryta pagal Charlin, Cifuentes, 2013

Hedonistiniai metodai buvo taip pat naudojami amžiui, kuriuo menininkas kūrė savo vertingiausius darbus, nustatyti. Charlin, Cifuentes (2013) savo tyrime sugretino gyvenimo ciklo kūrybiškumo kreivę, paremtą APV rodikliu, su kūrybos kreive, sudarytą hedonistiniu metodu ir rezultate gavo nuoseklias tendencijas tarp abiejų kreivių.

Apibendrinant galima teigti, kad APV pagrindu atlikti skaičiavimai visais atvejais davė rezultatus, labai panašius į rezultatus, gautus naudojantis hedonistiniu modeliu. Tai įrodo, kad APV rodiklis, nepaisant savo paprastumo ir skaidrumo, siūlo rezultatus, atitinkančius tradicinius ir pripažintus metodus. Pagrindinis jo privalumas yra tas, kad tai nėra modeliavimo metodika, o finansinis rodiklis, leidžiantis apskaičiuoti faktinį pelną. Galima prognozuoti, kad šis rodiklis ateityje bus plačiai naudojamas tarp investuotojų kaip papildoma priemonė šalia įprastinių modelių.

Naudojantis šiame skyriuje apibrėžtomis tyrimo gairėmis, kitame skyriuje atliktas dviejų dalių meno rinkos tendencijų tyrimas:

- Taikant ARIMA prognozavimo modelį atlikta Artprice Global indeksų prognozė: bendra prognozė visai meno rinkai bei prognozė pagal skirtingas meno kryptis: senovės meistrų, impresionizmas ir postimpresionizmas, modernus menas, šiuolaikinis menas;
- Meno kūrinių palyginimas įvairiais pjūviais meninės galios vertės pagrindu: pasirinktų menininkų meno kūrinių vertės palyginimas pagal paveikslo padėtį, tematiką bei autoriaus gyvavimo veiksnį.

4. MENO RINKOS TENDENCIJŲ TYRIMAS

4.1. Artprice Global indeksų prognozė

Pritaikius ARIMA prognozavimo modelį, atlikta bendra Artprice Global indekso prognozė, bei prognozė pagal skirtingas meno kryptis: senovės meistrų, impresionizmas ir postimpresionizmas, modernus menas, šiuolaikinis menas.

Pradiniai duomenys apima Artprice Global indekso reikšmių pokyčius nuo 1998 metų pirmojo ketvirčio iki 2013 metų antrojo ketvirčio. Duomenys pateikiami Artprice.com tinklapyje ir yra sudaryti remiantis dailės ir dizaino aukcionų rezultatais.

ARIMA prognozavimo modeliui yra būdinga skaičiuoti tik trumpalaikes prognozes, dėl to sudaroma tik aštuonių žingsnių prognozė (prognozė dvejiems metams – aštuoniems ketvirčiams).

Bendro globalaus indekso prognozė sudaryta STATISTICA programos pagalba pritaikius ARIMA(4,1,0) prognozavimo modelį. Prognozuojamos indekso reikšmės pateikiamos 6 lentelėje. 12 pav. pateikiamas grafiškai pavaizduotas rezultatas.

Lentelė 6. Artprice Global indekso prognozuojamos reikšmės

	1 ketvirtis	2 ketvirtis	3 ketvirtis	4 ketvirtis
2013				176,8676
2014	202,8953	180,2040	204,5136	182,5488
2015	208,5765	185,8853	210,1948	

Šaltinis: sudaryta autorės

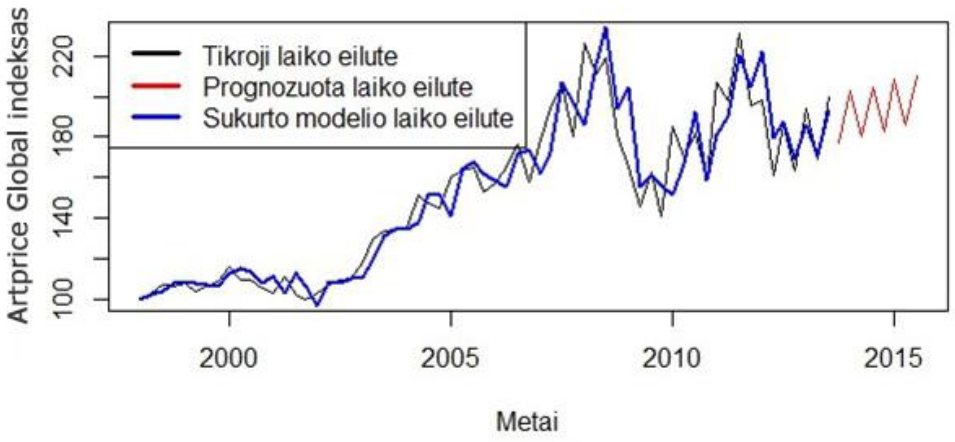

Pav 12. Artprice Global indekso prognozė 2013-2015 metams

Šaltinis: sudaryta autorės

Remiantis gautais rezultatais, galima teigti, kad Artprice Global indeksas per ateinančius kelerius metus kis nestabiliai, išlaikydamas 2012 metų lygį. Nepaisant svyravimų, indeksas turės tendenciją didėti – 2015 metų pirmą ketvirtį indekso reikšmė padidėjo apie 2,8 proc. lyginant su 2014 metų pirmu ketvirčiu ir apie 6,9 proc. lyginant su 2013 metų pirmu ketvirčiu. Panašią tendenciją turi ir kitų ketvirčių rezultatai.

Buvo atliktos Artprice Global indekso prognozės pagal skirtingas meno kryptis, siekiant išsiaiškinti, į kurią meno kryptį geriausia investuoti artimiausiu metu.

Senovės meistrų meno indekso prognozė sudaryta pritaikius ARIMA(5,1,1) prognozavimo modelį. Prognozuojamos indekso reikšmės pateikiamos 7 lentelėje. 13 pav. pateikiamas grafiškai pavaizduotas rezultatas.

Lentelė 7. Senovės meistrų meno Artprice Global indekso prognozuojamos reikšmės

	1 ketvirtis	2 ketvirtis	3 ketvirtis	4 ketvirtis
2013				117,3948
2014	114,1583	110,5770	114,3218	117,8241
2015	114,5876	111,0064	114,7511	

Šaltinis: sudaryta autorės

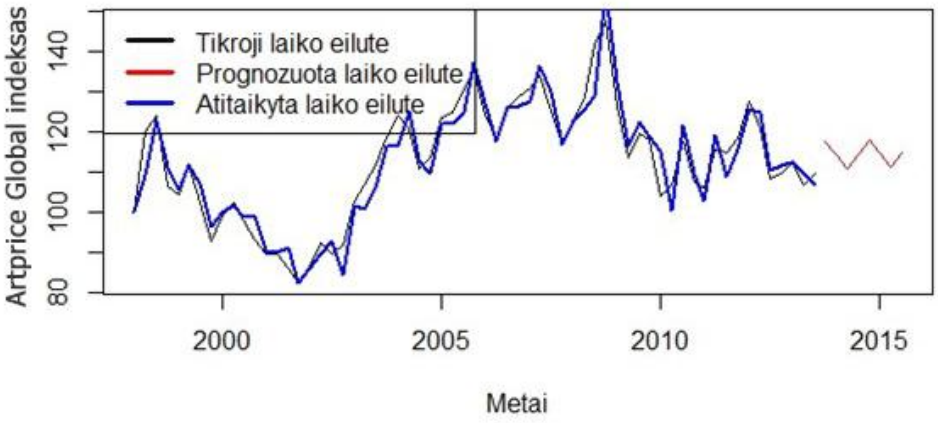

Pav 13. Senovės meistrų meno Artprice Global indekso prognozė 2013-2015 metams

Šaltinis: sudaryta autorės

Remiantis gautais rezultatais, galima teigti, kad senovės meistrų sektoriaus kainų indeksas išliks nestabilus. Toks rezultatas nestebina, kadangi senovės meistrų rinka istoriškai buvo viena iš labiausiai nepastovių sektorių pasaulio meno rinkoje. Palyginus su pastarųjų metų rezultatais,

prognozuojama, kad indekso reikšmė palaipsniui didės. Tai galima paaiškinti tuo, kad meno senovės meistrų kūrinių skaičius yra ribotas, o šios rinkos prestižą atspindi labai aukštos kainos. Nors ši meno kryptis laikoma specifine, remiantis atlikta prognoze, galima teigti, jog senovės meistrų rinka klestės, tačiau artimiausiu metu nepasieks 2008 metų lygio, kai indekso reikšmė buvo aukščiausia.

Impresionizmo ir postimpresionizmo meno indekso prognozė sudaryta pritaikius ARIMA(2,1,2) prognozavimo modelį. Prognozuojamos indekso reikšmės pateikiamos 8 lentelėje. 14 pav. pateikiamas grafiškai pavaizduotas rezultatas.

Lentelė 8. Impresionizmo ir postimpresionizmo Artprice Global indekso prognozuojamos reikšmės

	1 ketvirtis	2 ketvirtis	3 ketvirtis	4 ketvirtis
2013				95.44547
2014	94.83439	95.03471	95.11846	95.78518
2015	95.17409	95.37441	95.45817	

Šaltinis: sudaryta autorės

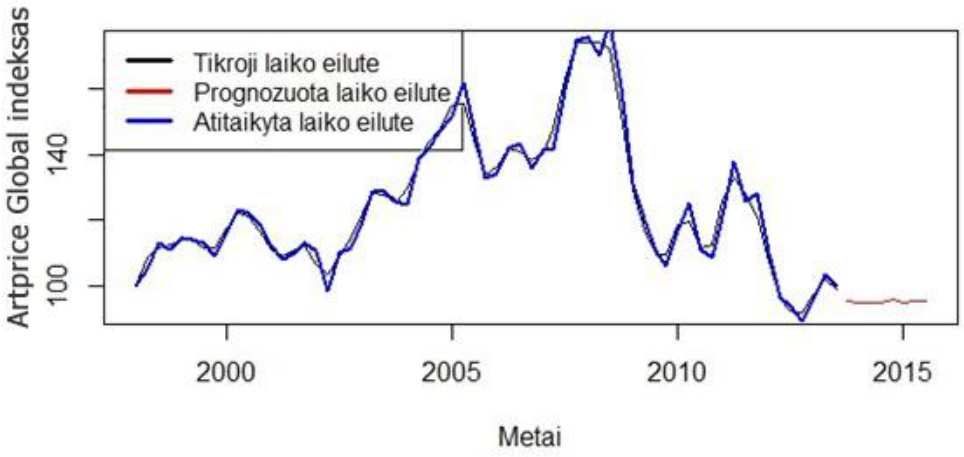

Pav 14. Impresionizmo ir postimpresionizmo meno Artprice Global indekso prognozė 2013-2015 metams

Šaltinis: sudaryta autorės

Gauti tyrimo rezultatai parodė, kad impresionizmo ir postimpresionizmo kainų indeksas išliks stabilus, jo reikšmė žemiausia, palyginus su kitomis nagrinėtomis meno kryptimis. Toks rezultatas nestebina, kadangi šis meno sektorius yra vienas mažiausių meno rinkoje. Šią meno kryptį atstovauja nedidelis skaičius menininkų, o darbų skaičius yra daug labiau ribotas negu kituose meno sektoriuose, todėl šio sektoriaus kainų indeksas turi tendenciją mažėti. Kita vertus, tai nereiškia, kad neverta investuoti į impresionistinius ar postimpresionistinius meno kūrinius, atvirkščiai – šios

krypties menas užima aukščiausias pozicijas brangiausiai parduodamų meno kūrinių sąrašų viršūnėse.

Modernaus meno indekso prognozė sudaryta pritaikius ARIMA(2,1,2) prognozavimo modelį. Prognozuojamos indekso reikšmės pateikiamos 9 lentelėje. 15 pav. pateikiamas grafiškai pavaizduotas rezultatas.

Lentelė 9. Modernaus meno Artprice Global indekso prognozuojamos reikšmės

	1 ketvirtis	2 ketvirtis	3 ketvirtis	4 ketvirtis
2013				134.2486
2014	137.5508	137.6154	138.2766	136.6533
2015	139.9555	140.02	140.6812	

Šaltinis: sudaryta autorės

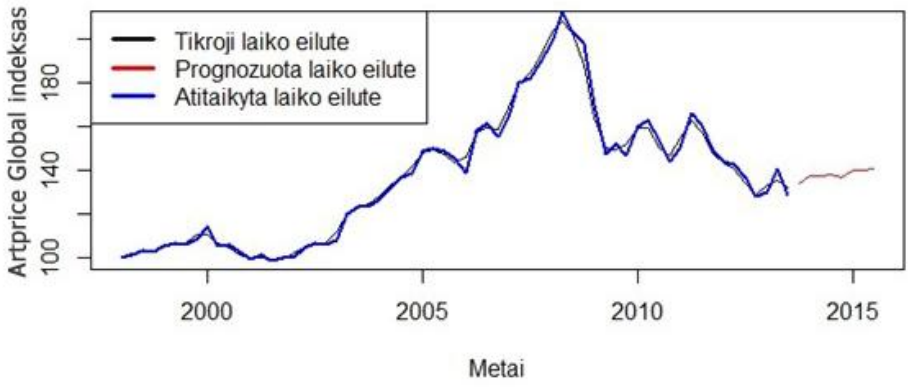

Pav 15. Modernaus meno Artprice Global indekso prognozė 2013-2015 metams

Šaltinis: sudaryta autorės

Remiantis prognozuojamomis ateinančių dvejų metų kainų indekso reikšmėmis, galima teigti, kad modernaus meno sektoriaus rodikliai palaipsniui didės – laikotarpiu nuo 2013 metų pabaigos iki 2015 metų pabaigos prognozuojama, kad indeksas padidės daugiau negu 5 proc.

Šiuolaikinio meno indekso prognozė sudaryta pritaikius ARIMA(2,1,2) prognozavimo modelį. Prognozuojamos indekso reikšmės pateikiamos 10 lentelėje. 16 pav. pateikiamas grafiškai pavaizduotas rezultatas.

Lentelė 10. Šiuolaikinio meno Artprice Global indekso prognozuojamos reikšmės

	1 ketvirtis	2 ketvirtis	3 ketvirtis	4 ketvirtis
2013				193.2602
2014	199.3521	203.7791	206.8292	199.4623
2015	205.5542	209.9812	213.0313	

Šaltinis: sudaryta autorės

Pav 16. Šiuolaikinio meno Artprice Global indekso prognozė 2013-2015 metams

Šaltinis: sudaryta autorės

Remiantis gautas rezultatais, galime teigti, jog šiuolaikinio meno kainų indeksas augs sparčiausiai – laikotarpiu nuo 2013 metų pabaigos iki 2015 metų pabaigos padidės beveik 10 proc. Toks reiškinys gali būti paaiškinamas mados tendencijomis ir pakitusiu investuotojų skoniu. Šiuolaikinis investuotojas labiau už viską nori turėti akimirksniu atpažįstamą „prekinį ženklą“ ant sienos, nesigilindamas į jo istorinę vertę. Šiuolaikiniai menininkai pataikauja tokiam kolekcionavimo įpročiui, gamindami iš karto atpažįstamus paveikslus ir skulptūras, kuriuos noriai įsigyja pirkėjai. Taip išlaikoma paklausos ir pasiūlos pusiausvyra šiuolaikinio meno sektoriuje.

Apibendrinti skirtingų meno krypčių Artprice Global indeksų prognozės rezultatai pateikiami 17 pav. Iš diagramos galima matyti, kad šiuolaikinis menas reikšmingai lenkia kitas meno kryptis kainų indeksų atžvilgiu. Antras pagal indekso reikšmes yra modernus menas, trečias – senovės meistrų menas. Žemiausiomis indeksų reikšmėmis pasižymi impresionizmas ir postimpresionizmas.

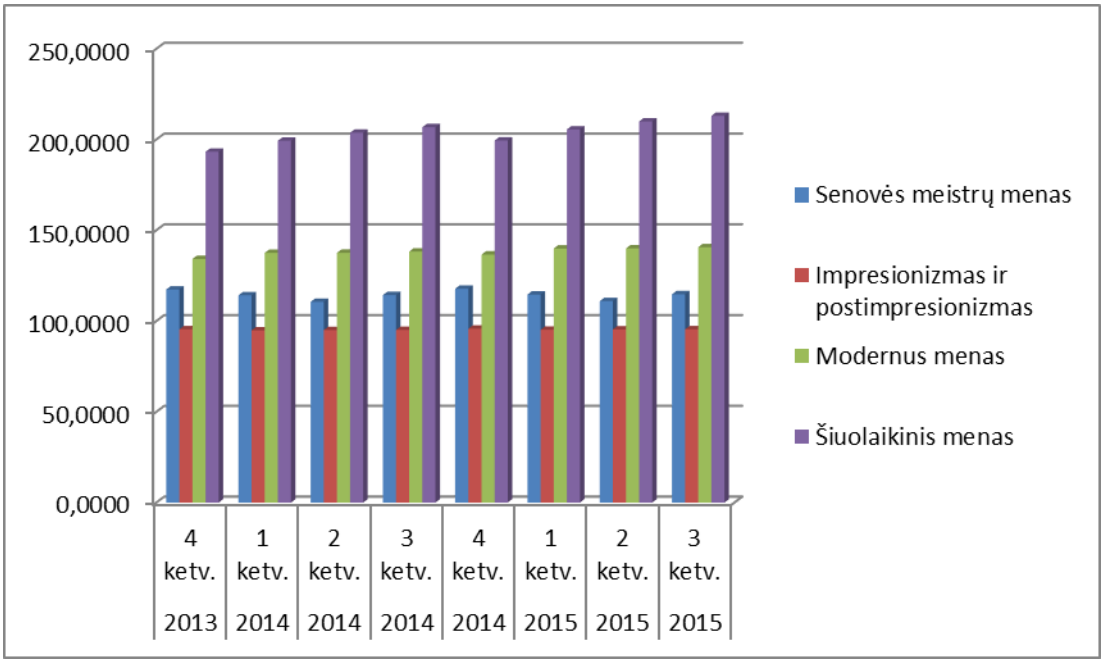

Pav 17. Meno krypčių Artprice Global indeksų prognozių 2013-2015 metams palyginimas

Šaltinis: sudaryta autorės

Apibendrinant Artprice Global indekso atliktą prognozę pagal meno kryptis, galima daryti išvadą, kad skirtingų krypčių meno indeksai kis skirtingai. Stabiliausi išliks modernaus ir šiuolaikinio meno indeksai, tuo tarpu senovės meistrų indeksas pagal prognozę bus labiausiai nestabilus. Mažiausios indeksų reikšmės yra impresionizmo ir postimpresionizmo bei senovės meistrų meno krypčių. Tokia tendencija gali būti pagrįsta anksčiau nagrinėtu veiksniu: šio meno kryptys negali suteikti tokios pasiūlos, kuri patenkintų rinkos paklausą, kadangi dauguma darbų priklauso muziejams, o šių meno krypčių atstovai jau seniai mirę, todėl darbų kolekcija yra fiksuoto dydžio. Tuo tarpu šiuolaikinio meno indekso vertė yra didžiausia iš visų aukščiau nagrinėtų, dėl to kad šios krypties meno kūrinių skaičius vis auga, todėl patenkinama rinkos paklausa. Visi iš nagrinėtų indeksų turi tendenciją didėti, o tai reiškia kad pasirinkus bet kurią meno kryptį – investicija bus pelninga.

4.2. Kainų analizė meninės galios vertės pagrindu

Atlikus meno kainų indekso prognozę, galima numatyti bendrą meno sektoriaus tendenciją, tačiau šis indeksas nepateikia atsakymo į investuotojo klausimą, ar verta investuoti į konkretų tam tikros meno krypties kūrinį, kokia yra šios investicijos rizika ir kokios grąžos galima tikėtis iš tokios

investicijos. Taigi ši prognozė galėtų būti labiau naudinga meno rinkos tyrėjams, tačiau ne patiems investuotojams, kurių tikslas yra išrinkti konkretų meno kūrinį tinkamiausią investavimui bei numatyti tokios investicijos pelningumą. Šiam tikslui labiau pasitarnautų APV rodiklis, pristatytas ankstesniame skyriuje, kuris remiasi ploto vieneto kaina (JAV dolerių už kvadratinį centimetrą). Investuotojo požiūriu šis rodiklis turi daugiau privalumų negu įprastiniai kainų indeksai. Jis leidžia lengvai įvertinti skirtingų menininkų kainų diapazonus, atlikti palyginimus tarp jų, stebėti menininkų kūrybinio ciklo evoliuciją laike. Be to, APV rodiklis palengvina grąžos įvertinimo procesą. Tam reikia turėti konkrečių paveikslų duomenis ir atlikti paprastus skaičiavimus.

Norint apskaičiuoti APV rodiklį, reikalingi meno kūrinių duomenys: paveikslo plotas (ilgis ir plotis) bei kaina. Pradiniai duomenys tyrimui buvo paimti iš tinklapio artsalesindex.artinfo.com. Ši duomenų bazė buvo pasirinkta dėl to, kad yra viena iš nedaugelio viešai prieinamų ir nemokamų tokio tipo duomenų bazių. Ši duomenų bazė pateikia 3000 menininkų duomenis, įskaitant paveikslų kainas bei išmatavimus. Analizuojami atsitiktiniu būdu pasirinkti menininkai. Vienas iš menininkų pasirinkimo kriterijų buvo pakankamas stebėjimų skaičius. Pasirinkti keturi skirtingų meno krypčių atstovai:

- Senovės meistrų meno atstovas – amerikietis Benjamin West (1738-1820), 431 pardavimų
- Impresionizmo ir postimpresionizmo atstovas – prancūzas Gustave Caillebotte (1848-1894), 238 pardavimai
- Modernaus meno atstovas – kanadietė Emily Carr (1871-1945), 426 pardavimų
- Šiuolaikinio meno atstovas – meksikietis Javier Arevalo (1937-dabar), 45 pardavimų

Siekiant ištirti, kokią įtaką paveikslų kainoms turi tam tikri veiksniai, buvo atlikti APV rodiklio palyginimai tokiais aspektais:

- Konkretaus menininko APV rodiklių palyginimas pagal paveikslo padėtį: status ar gulsčias
- Konkretaus menininko APV rodiklių palyginimas pagal menininko gyvavimo veiksnį: gyvas ar miręs
- Konkretaus menininko APV rodiklių palyginimas pagal paveikslo tematiką: peizažas arba ne peizažas
- Konkretaus menininko APV rodiklių palyginimas pagal paveikslo tematiką: paveiksle pavaizduotas žmogus (keli žmonės) arba nepavaizduoti žmonės

Atlikto tyrimo tikslas yra pademonstruoti APV rodiklio naudą investuotojui – pasitelkdamas šį rodiklį investutojas gali atlikti palyginimus tarp kelių menininkų arba vieno menininko paveikslų grupių, siekdamas išaiškinti, kurie meno kūriniai turi didesnę vertę. Atlikti skaičiavimai ir rezultatų apibendrinimas lentelėse – tai patogus būdas reitinguoti menininkus prieš priimant investicinius sprendimus, taip pat gali būti naudingas meno kūrinių įkainojimo tikslams.

Duomenys iš duomenų bazės buvo surūšiuoti pagal tam tikrus požymius. Pirmai tyrimo daliai atlikti buvo sudaryti du atskiri duomenų rinkiniai pagal kiekvieną menininką: pirmą duomenų rinkinį sudarė duomenys apie stačios padėties paveikslus, antrą – duomenys apie gulsčios padėties paveikslus. Kiekvienam iš duomenų rinkinių buvo atlikti paprasti skaičiavimai – apskaičiuotas APV rodiklis, rasta mediana, vėliau rastas medianų skirtumas. 11 lentelėje pateikiami atliktų APV medianų palyginimų pagal paveikslo padėtį rezultatai. Remiantis gautais rezultatais, galime pastebėti įdomią tendenciją – visi nagrinėti menininkai teikė pirmenybę gulsčiai paveikslo padėčiai. Taip pat visų nagrinėtų menininkų atveju, gulsčios padėties paveikslai turi aukštesnį APV rodiklį, tuo pačiu ir didesnę kainą. Tikėtina, kad investuojant į šių menininkų kūrinius ir pasirinkus gulsčios padėties paveikslą, būtų gauta didesnė grąža.

Lentelė 11. APV medianų palyginimai: gulsčios ir stačios padėties paveikslų palyginimas pagal menininką

	Stati paveikslo padėtis		Gulsčia peveikslo padėtis		Gulsčios ir stačios padėties paveikslų APV medianų skirtumas (JAV dolerių/cm^2)
	Pardavimų skaičius	APV mediana (JAV dolerių/cm^2)	Pardavimų skaičius	APV mediana (JAV dolerių/cm^2)	
Benjamin West	185	29,11	225	36,98	-7,87
Gustave Caillebotte	81	213,43	149	264,95	-51,52
Emily Carr	153	122,14	215	135,40	-13,26
Javier Arevalo	18	1,05	27	1,23	-0,18

Pastaba: paveikslai, kurių ilgis lygus pločiui, nenagrinėjami šioje tyrimo dalyje.

Šaltinis: sudaryta autorės

12 lentelėje pateikiami APV medianų palyginimai pagal menininko gyvavimo veiksnį. Tyrimui atlikti buvo atrinkti pardavimai, įvykdyti menininkui esant gyvam, ir pardavimai, įvykdyti menininkui mirus. Palyginimas šiuo pjūviu įmanomas ne visų menininkų atveju – Benjamin West ir Gustave Ceillebotte atveju duomenų bazėje saugomi tik tų pardavimų duomenys, kurie buvo įvykdyti po menininkų mirties. Jevier Arevalo atveju – atvirkščiai, kadangi menininkas yra gyvas ir

šiuo metu kuria. Tyrimas atliktas tik su modernaus meno atstove Emily Carr. Gauti rezultatai patvirtina teiginį, kad meno kūrinių pardavimų apimtis bei kainos ženkliai išauga menininkui mirus.

Lentelė 12. APV medianų palyginimai: paveikslų palyginimas pagal menininko gyvavimo veiksnį – pardavimai menininkui esant gyvam ir pardavimai menininkui mirus

	Pardavimai menininkui esant gyvam		Pardavimai menininkui mirus		APV medianų skirtumas (JAV dolerių/cm^2)
	Pardavimų skaičius	APV mediana (JAV dolerių/cm^2)	Pardavimų skaičius	APV mediana (JAV dolerių/cm^2)	
Benjamin West	-	-	-	-	-
Gustave Caillebotte	-	-	-	-	-
Emily Carr	23	12,03	388	145,18	-133,15
Javier Arevalo	-	-	-	-	-

Šaltinis: sudaryta autorės

APV palyginimui pagal meno kūrinių tematiką atlikti buvo sudaryti du atskiri duomenų rinkiniai pagal kiekvieną menininką: pirmą duomenų rinkinį sudarė duomenys apie peizažus, antrą – duomenys apie visus kitus paveikslus. 13 lentelėje pateikiami atliktų APV medianų palyginimų pagal paveikslo tematiką rezultatai. Skaičiavimai parodė, kad Emily Carr kūryboje vyravo peizažai, tuo tarpu Benjamin West, Gustave Caillebotte ir Javier Arevalo kūryboje vyravo kita tematika, jų peizažų APV rodiklis yra žemesnis negu kitų kūrinių APV. Emily Carr atveju, peizažų kiekis bei APV rodiklis ženkliai viršija ne peizažų kiekį ir APV rodiklį. Galima daryti išvadą, kad menininkei geriau sekėsi tapyti šio žanro paveikslus, jie yra parduodami brangiau ir tikėtina, kad investuotojui atneštų didesnį pelną negu tos pačios menininkės kitos tematikos darbai.

Lentelė 13. APV medianų palyginimai: paveikslų palyginimas pagal tematiką – peizažas ir ne peizažas

	Paveikslo tematika: peizažas		Paveikslo tematika: kita		Peizažų ir ne peizažų APV medianų skirtumas (JAV dolerių/cm^2)
	Pardavimų skaičius	APV mediana (JAV dolerių/cm^2)	Pardavimų skaičius	APV mediana (JAV dolerių/cm^2)	
Benjamin West	134	31,62	297	34,77	-3,15
Gustave Caillebotte	112	198,97	126	241,15	-42,18
Emily Carr	278	132,23	122	98,16	34,07
Javier Arevalo	5	0,96	40	1,38	-0,42

Šaltinis: sudaryta autorės

Analogiškai kaip ir aukščiau aprašytais atvejais, APV palyginimui pagal meno kūrinių tematiką atlikti buvo sudaryti du atskiri duomenų rinkiniai pagal kiekvieną menininką: pirmą duomenų rinkinį sudarė duomenys apie paveikslus, kuriuose pavaizduotas žmogus arba keli žmonės, antrą – duomenys apie visus kitus paveikslus. 14 lentelėje pateikiami atliktų APV medianų palyginimų pagal paveikslo tematiką rezultatai. Remiantis gautais rezultatais, galima pastebėti, kad Benjamin West ir Gustave Caillebotte kūryboje vyravo paveikslai, kuriuose pavaizduoti žmonės, tuo tarpu Emily Carr ir Javier Arevalo kūryboje vyravo kita tematika (Emily Carr tapė daugiau peizažų, Javier Arevalo kūryboje daugiausia abstrakčių meno kūrinių), jų paveikslų su pavaizduotais žmonėmis APV rodiklis yra žemesnis negu kitų kūrinių APV. Remiantis faktu, kad Benjamin West ir Gustave Caillebotte paveikslų su pavaizduotais žmonėmis APV viršija kitų paveikslų APV, galima teigti, kad verta investuoti į šių dviejų menininkų nutapytus portretus, tikėtina, kad jie atneštų didesnę grąžą negu kiti tų pačių menininkų paveikslai.

Lentelė 14. APV medianų palyginimai: paveikslų palyginimas pagal tematiką – kai paveiksle pavaizduotas žmogus (ar keli žmonės) ir kai paveiksle nepavaizduoti žmonės

	Paveikslo tematika: pavaizduotas žmogus arba keli žmonės		**Paveikslo tematika: nepavaizduoti žmonės**		**APV medianų skirtumas (JAV dolerių/cm^2)**
	Pardavimų skaičius	**APV mediana (JAV dolerių/cm^2)**	**Pardavimų skaičius**	**APV mediana (JAV dolerių/cm^2)**	
Benjamin West	265	39,11	166	31,93	7,18
Gustave Caillebotte	138	238,97	100	198,51	40,46
Emily Carr	98	97,45	302	130,87	-33,42
Javier Arevalo	8	0,91	37	1,28	-0,37

Šaltinis: sudaryta autorės

Apibendrinant atliktą tyrimą, galima teigti, kad APV rodiklis leidžia analizuoti duomenis įvairiais pjūviais, suteikdamas investuotojui patogią ir paprastą pagalbinę priemonę priimant investicinius sprendimus. Skirtingai nuo kitų kainų indeksų, kurie leidžia tik numatyti bendrą meno sektoriaus tendenciją, šis rodiklis gali pateikti atsakymą į investuotojo klausimą, ar verta investuoti į konkretų meno kūrinį.

4.3. Investicinių meno kūrinių pasirinkimo ypatumai

Išanalizavus investavimo į meną teorinius aspektus bei atlikus meno indeksų prognozę, galima išskirti tokius investicinių sprendimų priėmimo ypatumus meno rinkoje (žr. 18 pav.):

Pav 18. Investicinių meno kūrinių pasirinkimo ypatumai

Šaltinis: sudaryta autorės

- **Atsižvelgti į pagrindinius investavimo į meną teorinius aspektus**. Reikia turėti omenyje, kad meno kūrinių likvidumas yra ne trumpesnis nei vieneri metai, norint gauti maksimalią naudą reikia ilgesnių investavimo terminų, kurių trukmė nuo 7 iki 10 metų; geriausia investuoti ekonominių nuosmukių ar krizių laikotarpiu, kai rinkoje prabangos prekių, tame tarpe ir meno kūrinių, kainos yra nukritusios; renkantis meno kūrinį patartina pasikonsultuoti su meno rinkos žinovais ar galerijų savininkais; būtina sekti mados tendencijas; domėtis aukcionų rezultatais, kurie turi didžiausią įtaką meno rinkai: jie gali paveikti tiek kainas, tiek pirkėjų elgseną.

- **Atsižvelgti į investicinių meno kūrinių savybes**. Geriausiai parduodamų paveikslų temos yra klasikiniai peizažai, impresionistiniai peizažai, šiuolaikiniai ar abstraktūs peizažai, jūros, uosto, paplūdimio vaizdai, gyvūnai ir augalai, aktai; rizikingos meno rūšys: portretai, menas vaizduojantis gašlų nuogumą ir smurtą, meno kūriniai atvirai vaizduojantys politinius, religinius ar kultūrinius požiūrius, miglotos ir neaiškios tematikos meno kūriniai. Patartina peržvelgti brangiausiai parduodamų meno kūrinių ir populiariausių menininkų reitingus. Taip pat būtina atsižvelgti į dailininko žinomumą ir pripažinimą.
- **Analizuoti praeities meno rinkos rodiklius pagal skirtingas meno kryptis, siekiant išskirti pelningiausias meno kryptis.** Atlikus paskutinio dešimtmečio pasaulinės meno rinkos apžvalgą paaiškėjo, kad šiuolaikinis ir modernus menas sudaro didžiąją dalį meno rinkos bendrosios vertės.
- **Atlikti kainų indekso prognozę pagal meno kryptis, siekiant išsiaiškinti, kurios meno krypties rodikliai bus palankiausi pelningoms investicijoms.** Atlikus Artprice Global indeksų prognozę ARIMA prognozavimo modeliu, buvo nustatyta, kad stabiliausi išliks modernaus ir šiuolaikinio meno indeksai, tuo tarpu senovės meistrų indeksas bus labiausiai nestabilus. Šiuolaikinio meno indekso vertė didžiausia iš visų nagrinėtų meno krypčių.
- **Atlikti meno kūrinių palyginimą įvairiais pjūviais APV rodiklio pagrindu.** Skirtingai nuo kitų kainų indeksų, kurie leidžia tik numatyti bendrą meno sektoriaus tendenciją, šis rodiklis gali pateikti atsakymą į investuotojo klausimą, ar verta investuoti į konkretų meno kūrinį. Pasitelkdamas šį rodiklį investutojas gali atlikti palyginimus tarp kelių menininkų arba vieno menininko paveikslų grupių, siekdamas išaiškinti, kurie meno kūriniai turi didesnę vertę.

IŠVADOS

Menas, kaip ir visos investicinės priemonės, turi tiek privalumų, tiek trūkumų, todėl nėra vieningos nuomonės apie šią investavimo priemonę. Akivaizdu tai, kad prieš investuojant į meną, būtina įvertinti visus teigiamus ir neigiamus aspektus bei įvertinti riziką. Norint sėkmingai investuoti į meno kūrinius ir gauti aukštą grąžą, reikia gerai perprasti meno rinkos specifiką ir investicinių meno kūrinių pasirinkimo ypatumus.

Apžvelgus Lietuvos meno rinką, galima teigti, kad Lietuvos meno rinka egzistuoja ir vystosi, tačiau meno rinkos dalyviai susiduria su tokiomis problemomis kaip vos keleto stambių kolekcininkų egzistavimas rinkoje, neproporcingai didėjanti prekyba meno kūriniais pirminėje rinkoje, šešėlinės prekybos meno kūriniais rinkos klestėjimas bei nepriklausomų meno kritikų trūkumas.

Apžvelgus kainų indeksus ir jų sudarymo metodologijas, galima daryti išvadą, kad visi nagrinėti metodai gali būti naudingi atliekant ekonometrinius tyrimus ir aprašant rinkos tendencijas, tačiau jie nėra labai naudingi investuotojams. Pagrindinė priežastis yra ta, jog investuotojus domina ne rinkos grąža (grąža, apskaičiuota remiantis „tobulu“ paveikslu, kurio savybės nesikeičia laikui bėgant), o pardavimo pajamos.

Remiantis meno tendencijų analize pagal meno kryptis, galima daryti išvadą, kad per pastarąjį dešimtmetį visos meno kryptys panašiai reagavo į ekonomikos pokyčius. Laikotarpiu nuo 2003 iki 2007 metų visi meno rinkos sektoriai patyrė augimą, vėliau, ekonominės krizės metu, 2008 ir 2009 metais, patyrė nuosmukį. Nuo 2010 metų meno rinka atsigavo, pasiekdama dar didesnį pardavimų lygį už buvusį prieš krizę. Pastaraisiais 2012 metais, meno rinka patyrė nežymų nuosmukį, lyginant su 2011 metų rezultatais. Meno krypčių tendencijų apžvalga parodė, kad šiuolaikinis ir modernus menas sudaro didžiąją dalį meno rinkos bendrosios vertės. Tradicinės meno kryptys, tokios kaip senovės meistrų, impresionizmas ir postimpresionizmas, neturi tokios pasiūlos, kuri patenkintų rinkos paklausą, tuo tarpu šiuolaikinio meno sektorius pastoviai pasipildo naujais darbais, tokiu būdu patenkindamas paklausą ir didindamas pardavimų vertę.

Meno kainų indekso pokyčiams prognozuoti pasirinkta viena plačiausiai naudojamų laiko eilutės analizės priemonių – ARIMA (ang. AutoRegressive Integrated Moving Average) modelio taikymas. Šis modelis pasirinktas dėl nesudėtingo taikymo naudojant programinę įrangą, gebėjimo prisitaikyti prie pakitusių duomenų bei eilutės stacionarizavimo savybių. Naudojantis šiuo modeliu,

prognozavimas atliekamas su 90% patikimumu. Tyrimui atlikti pasirinktas statistinis paketas STATISTICA.

Darbe pristatytas naujas APV (ang. Artistic Power Value (APV)) rodiklis, kuris remiasi peveikslų ploto vieneto kaina (JAV dolerių už kvadratinį centimetrą). Apžvelgus šio rodiklio taikymo galimybes, galima daryti išvadą, kad jis leidžia lengvai įvertinti skirtingų menininkų kainų diapazonus, atlikti palyginimus tarp jų, stebėti menininkų kūrybinio ciklo evoliuciją laike. APV rodiklis, nepaisant savo paprastumo ir skaidrumo, siūlo rezultatus, atitinkančius tradicinius ir pripažintus metodus. Pagrindinis jo privalumas yra tas, kad tai nėra modeliavimo metodika, o finansinis rodiklis, leidžiantis apskaičiuoti faktinį pelną. Galima prognozuoti, kad šis rodiklis ateityje bus plačiai naudojamas tarp investuotojų kaip papildoma priemonė šalia įprastinių modelių.

Darbe atliktas dviejų dalių meno rinkos tendencijų tyrimas. Pritaikius ARIMA prognozavimo modelį, atlikta bendra Artprice Global indekso prognozė, bei prognozė pagal skirtingas meno kryptis: senovės meistrų, impresionizmo ir postimpresionizmo, modernaus meno, šiuolaikinio meno. Atlikta Artprice Global indekso prognozė pagal meno kryptis parodė, kad visi iš nagrinėtų indeksų turi tendenciją didėti, todėl galima numanyti, kad pasirinkus bet kurią meno kryptį – investicija bus pelninga. Tačiau šiuolaikinis menas reikšmingai lenkia kitas meno kryptis kainų indeksų atžvilgiu, todėl galima teigti, kad ši kryptis tinkamiausia investicijoms.

Atlikus meno kainų indekso prognozę, galima numatyti bendrą meno sektoriaus tendenciją, tačiau šis indeksas nepateikia atsakymo į investuotojo klausimą, ar verta investuoti į konkretų tam tikros meno krypties kūrinį. Taigi ši prognozė galėtų būti naudinga meno rinkos tyrėjams, tačiau ne patiems investuotojams. Todėl atliktas tyrimas pasitelkus APV rodiklį, siekiant pademonstruoti šio rodiklio naudą investuotojui.

Siekiant ištirti, kokią įtaką paveikslų kainoms turi tam tikri veiksniai, atlikti APV rodiklio palyginimai keliais aspektais: paveikslų APV medianų palyginimas pagal paveikslo padėtį, tematiką bei autoriaus gyvavimo veiksnį, t.y. nagrinėjami pardavimai menininkui esant gyvam ir menininkui mirus. Galima daryti išvadą, kad pasitelkdamas šį rodiklį investutojas gali atlikti palyginimus tarp kelių menininkų arba vieno menininko paveikslų grupių, siekdamas išsiaiškinti, kurie meno kūriniai turi didesnę vertę. Tai patogus būdas reitinguoti menininkus prieš priimant investicinius sprendimus, taip pat gali būti naudingas meno kūrinių įkainojimo tikslams.

Išanalizavus investavimo į meną teorinius aspektus bei atlikus meno indeksų prognozę, išskirti tokie investicinių meno kūrinių pasirinkimo ypatumai: investuotojas turėtų atsižvelgti į pagrindinius

investavimo į meną teorinius aspektus ir investicinių meno kūrinių savybes; analizuoti praeities meno rinkos rodiklius pagal skirtingas meno kryptis, siekiant išskirti pelningiausias meno kryptis; atlikti kainų indekso prognozę pagal meno kryptis, siekiant išsiaiškinti, kurios meno krypties rodikliai bus palankiausi pelningoms investicijoms; atlikti meno kūrinių palyginimą įvairiais pjūviais APV rodiklio pagrindu.

Tolimesnės tyrimų kryptys galėtų remtis meninės galios vertės rodikliu, kadangi kol kas nėra pakankamai ištirtas jo patikimumas bei taikymo galimybės. Svarstytina galimybė pritaikyti meninės galios rodiklį trimačiams meno kūriniams (pvz. skulptūroms), įvertinus tūrio vieneto kainą (JAV dolerių už kubinį centimetrą).

LITERATŪRA

1. Agnello, R. J. and Pierce, R. K. Financial returns, price determinants, and genre effects in American art investment. Journal of Cultural Economics, 1996. vol. 20, no. 4: 359–383.

2. aipt.lt. Investavimas į meną. Brangiausi dailės kūriniai. 2012. Prieiga per internetą: http://aipt.lt/index.php/alternatyva/item/304-investavimas-%C4%AF-men%C4%85-brangiausi-dail%C4%97s-k%C5%ABriniai [žiūrėta 2013 09 05]

3. Aleksandrevičiūtė A. Apie meną investuoti į meną. 2013. Prieiga per internetą: http://vz.lt/article/2013/11/1/apie-mena-investuoti-i-mena?pageno=0 [žiūrėta 2013 11 05]

4. analize.lt. Vertybinių popierių biržų indeksai ir jų samprata. 2013. Prieiga per internetą: http://analize.lt/component/content/article/18-vp-indeksu-analize/vp-indeksai/9-vertybiniu-popieriu-birzu-indeksai-ir-ju-samprata.html [žiūrėta 2013 09 05]

5. Artnet Analytics. Artnet Indices White Paper. 2012. Prieiga per internetą: http://www.artnet.com/analytics/reports/white-paper [žiūrėta 2013 10 05]

6. artnet.com, 300 most visited Artists in October, 2013. Prieiga per internetą: http://www.artnet.com/artists/top-300-artists/ [žiūrėta 2013 11 05]

7. artnews.lt, Vilniaus aukcionas: nauji brangiausių kūrinių, perkamiausių dailininkų ir aukščiausios vidutinės vieno kūrinio kainos topai, 2013. Prieiga per internetą: http://www.artnews.lt/vilniaus-aukcionas-nauji-brangiausiu-kuriniu-perkamiausiu-dailininku-ir-auksciausios-vidutines-vieno-kurinio-kainos-topai-21493 [žiūrėta 2013 11 24]

8. Artprice, Art Market Trends. 2010. Prieiga per internetą: http://imgpublic.artprice.com/pdf/trends2010_en.pdf [žiūrėta 2013 10 08]

9. Artprice, Contemporary Art Market, The Artprice Annual Report 2013. 2013. Prieiga per internetą: http://imgpublic.artprice.com/pdf/artprice-contemporary-2012-2013-en.pdf [žiūrėta 2013 11 02]

10. Artofprofits, Art Investment: The Best and Worst Selling Subjects Revealed. 2007. Prieiga per internetą: http://www.artmarketblog.com/2007/08/20/art-investment-the-best-and-worst-selling-subjects-revealed/ [žiūrėta 2013 10 08]

11. Ashenfelter O., Graddy K. Auctions and the price of art, Journal of Economic Literature, vol. 41, No. 3, 2003, p.763-786.

12. Arzu Aysin Tekindor and Vicki A. McCracken,Uniqueness in Art Market: Specialization in Visual Art, Washington from Agricultural and Applied Economics Association, 2012

13. Baumol W.J., Unnatural value: or art investment as floating crap game, 1986. The American Economic Review, vol. 76, No. 2, 1986, p. 10-14

14. Beaulieu P., Art Investment Founds and Financial centres: Opportunities for development, Deloitte, 2008. Prieiga per internetą: http://www.deloitte.com/assets/Dcom-Luxembourg/Local%20Assets/Documents/Artandfinance/2008/lu_strategicdiscussionpaper_092008.pdf [žiūrėta 2013 11 08]

15. Campbell R. The Art of Portfolio Diversifications. 2004. Prieiga per internetą: http://www.fdewb.unimaas.nl/finance/faculty/Campbell/images/Art proc.20Investment.pdf [žiūrėta 2013 10 08]

16. Campbell R. Art as a financial investment, The Journal of Alternative Investments Spring, Vol. 10, No. 4, 2008, p. 64-81. Prieiga per internetą: https://kunstmarktanalysen.com/uploads/publications/pdf/Campbell.pdf [žiūrėta 2013 10 08]

17. Campos N., Barbose R.L. Paintings and Numbers: An Econometric Investigation of Sales Rates, Prices and Returns in Latin American Art Auctions. The Institute for the Study of Labor: Discussion Paper Series Nr. 3445, 2008. Prieiga per internetą: http://ftp.iza.org/dp3445.pdf [žiūrėta 2013 10 08]

18. Chanel, O., Gerard-Varet, L. A., and Ginsburgh, V. The relevance of hedonic price indices: The case of paintings. Journal of Cultural Economics, 1996, vol. 20, no. 1:1–24.

19. Charlin V., Cifuentes A., A new financial metric for the art market. 2013. Prieiga per internetą: http://arxiv.org/ftp/arxiv/papers/1309/1309.6929.pdf [žiūrėta 2013 11 20]

20. Domeikaitė A. Investavimas į meną – čia ne kaliošus pirkti. 2012. Prieiga per internetą: http://www.15min.lt/naujiena/kultura/renginiai/investavimas-i-mena-cia-ne-kaliosus-pirkti-29-223101 [žiūrėta 2013 05 20]

21. Fase M.M.G. Investing in art: a blend of financial reward and psychic income Netherlands Central Bank, Research Department, 2001.

22. Fibak W., Jak i co kolekcjonować - ekskluzywny wywiad. 2011. Prieiga per internetą: http://luxclub.pl/kat,1016267,wid,10521906,wiadomosc.html?_ticrsn=3&ticaid=6c6d6 [žiūrėta 2013 05 20]

23. Frey B.S., Pommerehne W. W., Art Investment: An Empirical Inquiry, Southern Economic Journal, vol. 56, No. 2, 1989, p. 396-409

24. Frey B.S., Cueni R., Why invest in art? The Economists' Voice. vol. 10, No. 1, 2013, p. 1–6. Prieiga per internetą: http://www.bsfrey.ch/articles/C_567_2013.pdf [žiūrėta 2013 11 20]

25. Galbraith, J. W. and Hodgson, D.Dimension reduction and model averaging for estimation of artists' age-valuation profiles. European Economic Review, 2012, vol. 56, no. 3:422–435.

26. Garbaravičius T. Aukcionai ir jų taikymas. Pinigų studijos. 1998. Prieiga per internetą: http://www.e-biblioteka.org/resursai/DB/LB/LB_pinigu_studijos/Pinigu_studijos_1998_01_01.pdf [žiūrėta 2013 06 23]

27. Goetzmann W. N., Accounting for Taste: Art and the Financial Markets Over Three Centuries, The American Economic Review, vol. 83, No. 5, 1993, p. 1370-1376. Prieiga per internetą: http://www.jstor.org/discover/10.2307/2117568?uid=3738480&uid=2&uid=4&sid=21103056390847 [žiūrėta 2013 05 15]

28. Goetzmann W. N., Spiegel M., Private value components, and the winner's curse in an art index, European Economic Review, vol. 39, 1995, p. 549-555

29. Goetzmann W. N., Art and Money, 2011. Prieiga per internetą: http://aahvs.duke.edu/uploads/media_items/goetzmann-et-al-2011.original.pdf [žiūrėta 2013 05 20]

30. Higgs H., Worthington A. C., Financial returns and price determinants in the Australian art market. The Economic Record, 2005, vol. 81, no. 253: 113–123.

31. Higgs H. Australian Art Market Prices during the Global Financial Crisis and two earlier decades. Australian Economic Papers, 2010, vol. 51, No. 4, p. 189-209.

32. Ilevičiūtė D. Pasaulio aukcionuose - meno pirklys iš Kauno. 2007. Prieiga per internetą: http://www.londoniete.lt/art,31_1_pasaulio-aukcionuose--meno-pirklysis-kauno.html, [žiūrėta 2013 06 13]

33. Jablonskienė ir kt. Dailė. 2013. Prieiga per internetą: http://www.artseria.lt/Daile_2013-1_internetui.pdf [žiūrėta 2013 11 16]

34. Jim Mellon, Al Chalabi. 10 geriausių investicijų artimiausiems dešimčiai metų. 2009. – 192 p. – ISBN kodas 978-9955-460-88-6

35. Jakutis R. Apie kolekcijas. 2013. Prieiga per internetą: http://www.snaujienos.lt/naujienos/mes-tokie/30866-apie-kolekcijas [žiūrėta 2013 09 18]

36. Jurevičienė D., Savičenko J. Art investments for portfolio diversification. INTELEKTINĖ EKONOMIKA. 2012. Vol. 6, No. 2(14), p. 41–56.

37. Juškus D. Vienas iš trijų kiaušinių. 2007. Prieiga per internetą: http://versusteritorija.eversus.lt/naujienos/290 [žiūrėta 2013 08 10]

38. Juškus D. Donatas Juškus apie meną kaip investiciją: verslo pinigų yra daug, o vertingų paveikslų skaičius Lietuvoje katastrofiškai mažėja, 2013. Prieiga per internetą: http://370.diena.lt/2013/06/19/donatas-juskus-apie-mena-kaip-investicija-verslo-pinigu-yra-daug-o-vertingu-paveikslu-skaicius-lietuvoje-katastrofiskai-mazeja/ [žiūrėta 2013 11 18]

39. Karpinski B. Obrót Dziełami Sztuki w Państwach Unii Europejskiej i w Krajach Trzecich Jako Forma Inwestycji i Tezauryzacji Pieniądza: magistro darbas: Gdańsk, Uniwersytet Gdański , 2011, 74 p. Prieiga per internetą: http://www.smashwords.com%2Fbooks%2Fdownload%2F271926%2F1%2Flatest%2F0%2F0%2Fobrot-dzielami-sztuki-w-panstwach-unii-europejskiej-i-w-krajach-trzecich-jako-forma-

inwestycji-i-tezauryzacji-pieniadza.pdf&ei=BLGhUpz2EaqG4AS-zoH4CQ&usg=AFQjCNFMJZI5e0Zlp9PmKs4IXWvp-S6mXg [žiūrėta 2013 08 17]

40. Kazakevičius I. Menas – alternatyvi investicijos forma, 2012. Prieiga per internetą: http://www.respublika.lt/lt/naujienos/kultura/kulturos_naujienos/menas__alternatyvi_investicijos_forma/,print.1 [žiūrėta 2013 08 17]

41. Kraeussl R., Lee J. Art as an Investment: the Top 500 Artists, 2010, VU University Amsterdam. Prieiga per internetą: https://artmarketanalyses.com/uploads/publications/pdf/Kraeussl%202.pdf [žiūrėta 2013 08 10]

42. Lubytė E. Apie dailę ir pinigus reikia rašyti, ir kalbėti. 2007. Prieiga per internetą: http://www.balsas.lt/naujiena/175981 [žiūrėta 2013 09 10]

43. Mačerinskienė ir kt. Finansų rinkų įžvalgos. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2013, 836 p., ISBN 9789955195146

44. Makselienė S. Investavimas į meną: Ar jau laikas?. 2007. Prieiga per internetą: http://www.menorinka.lt/index.php?cid=40? [žiūrėta 2013 09 05]

45. McAndrew C. TEFAF Art Market Report. 2013. Prieiga per internetą: http://www.artfair.fr/wp-content/uploads/2013/05/TEFAF-AMR-2013-binnen-V4-DEF_LR.pdf [žiūrėta 2013 09 09]

46. Mei J., Moses M. Art as an Investment and the Underperformance of Masterpieces. The American Economic Review, vol. 92, No. 5, 2002, p. 1656-1668 Prieiga per internetą: http://pages.stern.nyu.edu/~jmei/artgood.pdf [žiūrėta 2013 09 05]

47. Mei J., Moses M. Beautiful Asset: Art as Investment. 2005. Prieiga per internetą: http://www.wu.ac.at/cems/gc/whatwedo/bridging/symposia/2006/slides-papers/moses-mei.pdf [žiūrėta 2013 09 15]

48. Mikalajūnas V. Meno kūriniai – netikėta išeitis išgąsdintiems recesijos. Investuok. 2008, 44 - 46;

49. Mikšionienė R. Meno aukcione – investicijų verti kūriniai. 2008. Prieiga per internetą: http://www.lrytas.lt/-12078939561206684060-meno-aukcione-investicij%C5%B3-verti-k%C5%ABriniai.htm#.UqDkpCdWqvA [žiūrėta 2013 09 10]

50. Mockutė G. Lietuvos meno rinka: kas ją atgaivintų? 2013. Prieiga per internetą: http://www.lrytas.lt/verslas/izvalgos-ir-nuomones/lietuvos-meno-rinka-kas-ja-atgaivintu.htm?p=2 [žiūrėta 2013 11 05]

51. Morkūnienė V. Aukcionams prigyti reikia laiko, darbo ir kantrybės. 2008. Prieiga per internetą: http://www.kaunodiena.lt/lt/?id=6&aid=54215 [žiūrėta 2013 09 05]

52. Papievis V. Nugara į ateitį. 2008. Prieiga per internetą: http://www. manokarjera.lt/Default4.aspx?ArticleID=519e78c3-553f-41f5-90c3-ae92fdb2e2e0 [žiūrėta 2013 09 05]

53. Peter Zhang G., Time series forecasting using a hybrid ARIMA and neutral network model. 2003. Prieiga per internetą: http://cs.uni-muenster.de/Professoren/Lippe/diplomarbeiten/html/eisenbach/Untersuchte%20Artikel/Zhan03.pdf [žiūrėta 2013 10 05]

54. Prokopčikaitė J., Prognozavimo ir diagnozavimo sistemos, naudojant laiko eilutes, sudarymas, realizavimas interneto aplinkoje, bei tyrimas: magistro darbas: Kaunas: Vytauto Didžiojo Universitetas, 2003. Prieiga per internetą: http://proin.ktu.lt/~mockus/arabsfinal/AR-ABS.htm#_ARMA__modelio [žiūrėta 2013 11 05]

55. Pruchnicka-Grabias I., Inwestycje alternatywne, CeDeWu.pl Wydawnictwa Fachowe, Warszawa. 2008, p. 254

56. Pukėnas K. Laiko eilučių prognozavimas su SPSS, Decision Time & WhatIf?. Lietuvos Kūno Kultūros Akademija, 2006, p. 87.

57. Raškinis D., Zigmatienė S., Meno kūrinių, kaip potencialios investicinio portfolio diversifikavimo priemonės, vertinimas, Taikomoji Ekonomika: Sisteminiai tyrimai, p.115-134, 2008

58. Remeika A. Pirkti meną – investavimas, 2007. Prieiga per internetą: http://www.delfi.lt/verslas/verslas/pirkti-mena-investavimas.d?id=12972014 [žiūrėta 2013 11 20]

59. Renneboog, L. and Spaenjers, C. The iconic boom in modern Russian art. Journal of Alternative Investments, 2011, vol. 13, no. 3: 67–80.

60. Sakalauskas L. Informacinės technologijos inžinierijoje, 2003

61. Skirkevičius D. Investicija į meną periferijoje nepopuliari. 2008. Prieiga per internetą: http://www.delfi.lt/verslas/verslas/investicija-i-mena-periferijoje-nepopuliari.d?id=16024653 [žiūrėta 2013 09 23]

62. statsoft.com, STATISTICA Product Index, 2013. Prieiga per internetą: http://www.statsoft.com/Products/STATISTICA/Product-Index [žiūrėta 2013 10 23]

63. Vickrey W. Counterspeculation, auctions, and competitive sealed tenders. The Journal of Finance, 1961, vol. 16, No. 1, p 8–37. Prieiga per internetą: http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1540-6261.1961.tb02789.x/full [žiūrėta 2013 10 04]

64. Wilson-Anastasios, M., Evidence of auction house influence over buyer behaviour and price formation in the Australian art auction market, The Journal of Law and Social Justice, 2009, vol. 3, no. 2.

65. Zanola R., Locatelli Biey M. Speculative Investment in Paintings: A Short-Run Capital Asset Price Index investment. 1998. Prieiga per internetą:

http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=112470 [žiūrėta 2013 09 12]

66. Zigmantienė S. Menas kaip investicija: pasaulyje pripažinta šiuolaikinė priemonė portfelio diversifikavimui: magistro darbas: Kaunas, Vytauto Didžiojo universitetas, 2008, 110 p. Prieiga per internetą: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2008~D_20080825_092816-28220/DS.005.0.02.ETD [žiūrėta 2013 09 12]

67. Žiemytė I. Menas – alternatyvi investicijos forma, 2012 Prieiga per internetą: http://www.ve.lt/naujienos/kultura/kulturos-naujienos/menas---alternatyvi-investicijos-forma-872448/,page.1 [žiūrėta 2013 11 24]

Kostecka B. Investavimo į meną ypatumai / Finansų valdymo magistro baigiamasis darbas. Vadovas prof. dr. D. Jurevičienė. – Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2013.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe analizuojamas menas investiciniu požiūriu, išskiriami investicinių meno kūrinių pasirinkimo ypatumai. Pirmojoje darbo dalyje analizuojamas menas kaip investicinė priemonė, analizuojama meno rinka ir pagrindiniai investavimo į meną aspektai. Darbe atskleidžiami užsienio ir Lietuvos meno rinkos ypatumai. Remiantis įvairių autorių nuomone, apibūdinami investiciniai meno kūriniai. Nagrinėjamos kainų indeksų sudarymo metodologijos bei kainų indeksai. Antroji dalis apima meno rinkos tendencijų analizę, remiantis statistiniais duomenimis bei paskutinio dešimtmečio Artmarket Global indekso pokyčiais. Išskiriamos populiariausios meno kryptys bei analizuojami atskirų meno krypčių kainų indekso pokyčiai. Trečioje darbo dalyje pateikiamos kainų indeksų prognozės gairės: nagrinėjamas ARIMA prognozavimo modelis ir jo tinkamumas tyrimui, pagrindžiamas programinės įrangos pasirinkimas. Taip pat šioje dalyje pristatomas naujas finansinės vertės rodiklis – meninės galios vertė, leidžiantis lengvai įvertinti meno kūrinių tinkamumą investicijoms, palyginti meno kūrinius įvairiais pjūviais. Analizuojamas rodiklio tinkamumas analizei bei jo taikymo ypatybės. Ketvirtoji dalis apima meno kūrinių kainų pokyčių prognozę 2014-2015 metams. Atlikta bendra Artmarket Global indekso prognozė bei prognozė pagal skirtingas meno kryptis (senovės meistrų, impresionizmas ir postimpresionizmas, modernus menas, šiuolaikinis menas), siekiant išaiškinti, į kurią meno kryptį geriausia investuoti artimiausiu metu. Taip pat atliktas meno kūrinių palyginimas įvairiais pjūviais meninės galios vertės rodiklio pagrindu. Apibendrinant visą darbą, išskirti investicinių meno kūrinių pasirinkimo ypatumai.

Pagrindiniai žodžiai: meno rinka, investavimas į meno kūrinius, meno rinkos tendencijos, meno kainų indekso pokyčio prognozė.

Kostecka B. Peculiarities of Investing in Art / Master‘s Thesis in Financial Management. Supervisor prof. dr. D. Jurevičienė. – Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Economics and Finance Management, 2013.

ABSTRACT

The present Master’s Thesis analyses art applying the investment approach and defines profitable art investment decisions making peculiarities. The first part of the work analyses art as an investment tool, exploring the art market and the main aspects of investing in art. For that matter the peculiarities of foreign and Lithuanian art markets are discussed. Taking into account the opinion of various authors, works of art that might be regarded as worth investing are discussed. Finally, methodologies of formulating price indexes and price indexes are explored. The second part of the thesis deals with the analysis of art market trends, employing statistic data as well as the changes of the Artmarket Global Index over the last decade. The most popular art trends are distinguished along with the analysis of changes of a price index for individual art movements. The third part of the work considers the landmarks of the price index forecast, namely the ARIMA forecasting model and its feasibility for this investigation is examined, justifying the choice for the programming equipment. This part of the thesis also introduces a new financial value index – art power value, enabling an easy assess of a work of art for investment purposes as well as a comparison of works of art according to various cross sections. The index is then examined to determine whether it is suitable for analysis and what are its application characteristics. The fourth part of the thesis forecasts the price changes of art works for years 2014-2015. The general Artmarket Global Index forecast and the forecast based on different art movements (ancient masters, impressionism and postimpressionism, modern art, contemporary art) are produced with the aim to determine the most suitable art movement from the point of making investments in the nearest future. Moreover, the comparison of art works is made, incorporating various cross sections on the basis of the art power index. As the result of the thesis, profitable art investment decisions making peculiarities, are defined.

Key-words: art market, investing in art works, art market trends, art price index forecast.

Kostecka B. Investavimo į meną ypatumai / Finansų valdymo magistro baigiamasis darbas. Vadovas prof. dr. D. Jurevičienė. – Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2013.

SANTRAUKA

Investicijos į meną sulaukia vis daugiau susidomėjimo visame pasaulyje. Aktuali problema, analizuojama šiame darbe, yra ta, kad moksliniuose straipsniuose apie meno rinką trūksta paaiškinimų, kuo remtis investuotojui priimant investicinius sprendimus, į kurią meno kryptį geriausia investuoti ir kaip išsirinkti investavimui tinkamiausią meno kūrinį. Šio darbo tikslas yra išskirti investicinių sprendimų priėmimo ypatumus meno rinkoje.

Darbe panaudotas lyginamosios analizės ir sintezės metodas, analizuojant ir lyginant įvairių autorių nuomones apie investavimą į meną. Pritaikius ARIMA prognozavimo modelį, atlikta bendra Artprice Global indekso prognozė bei prognozė pagal skirtingas meno kryptis. Taikant matematinius skaičiavimus atlikta kainų analizė meninės galios vertės rodiklio pagrindu.

Pirmojoje darbo dalyje analizuojamas menas kaip investicinė priemonė, atskleidžiami pagrindiniai investavimo į meną aspektai, užsienio ir Lietuvos meno rinkos ypatumai, apibūdinami investiciniai meno kūriniai, nagrinėjamos kainų indeksų sudarymo metodologijos bei kainų indeksai. Antroji dalis apima meno rinkos tendencijų analizę, remiantis statistiniais duomenimis bei paskutinio dešimtmečio Artmarket Global indekso pokyčiais. Trečioje darbo dalyje pateikiamos kainų indeksų prognozės gairės: nagrinėjamas ARIMA prognozavimo modelis ir jo tinkamumas tyrimui, pagrindžiamas programinės įrangos pasirinkimas. Taip pat šioje dalyje pristatomas naujas finansinės vertės rodiklis – meninės galios vertė, leidžiantis lengvai įvertinti meno kūrinių tinkamumą investicijoms. Ketvirtoji dalis apima bendrą Artmarket Global indeksų prognozę bei prognozę pagal skirtingas meno kryptis dvejiems metams. Taip pat atliktas meno kūrinių palyginimas įvairiais pjūviais meninės galios vertės rodiklio pagrindu.

Šio darbo rezultatas – atliktas dviejų dalių tyrimas. Atlikta bendra Artmarket Global indekso prognozė bei prognozė pagal skirtingas meno kryptis, siekiant išaiškinti, į kurią meno kryptį geriausia investuoti artimiausiu metu. Atlikus meno kainų indekso prognozę, galima numatyti bendrą meno sektoriaus tendenciją, tačiau šis indeksas nepateikia atsakymo į investuotojo klausimą, ar verta investuoti į konkretų tam tikros meno krypties kūrinį. Antrojo darbo dalis apima meno kūrinių palyginimą įvairiais pjūviais meninės galios vertės rodiklio pagrindu, siekiant parodyti šio rodiklio naudą priimant investicinius sprendimus.

Kostecka B. Peculiarities of Investing in Art / Master's Thesis in Financial Management. Supervisor prof. dr. D. Jurevičienė. – Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Economics and Finance Management, 2013.

SUMMARY

Over the recent years, investing in art has been gaining interest across the world. The present work attemps to deal with a topical issue for potential investors, who are lacking explanatory information in specialized articles about art market; namely on what grounds may one make their investing decisions, which art movement is best to invest in, and how to choose the best art work for investing. Thus, the aim of the thesis is to define profitable art investment decisions making peculiarities.

This work has been completed applying the method of comparative analysis and synthesis, exploring and comparing opinions of different authors on the subject of investing in art. With the help of the ARIMA forecasting model, the general Artmarket Global Index forecast and the forecast based on different art movements have been made; whereas the price analysis on the base of art power value index has been produced applying mathematical calculations.

The first part of the work analyses art as an investment tool, reveals the main aspects of investing in art as well as foreign and Lithuanian art market peculiarities, discusses works of art that could be regarded as worth investing, and finally presents methodologies of formulating price indexes, and explores in more detail price indexes. The second part of the thesis analyses art market trends on the basis of statistic data and the changes of the Artmarket Global Index over the last decade. In the third part of the work the landmarks of price index forecast are presented: the ARIMA forecasting model and its feasibility for this investigation is examined, justifying the choice for the programming equipment. This part of the thesis also introduces a new financial value index – art power value, enabling an easy assess of a work of art for investment purposes. The fourth part of the thesis presents the general Artmarket Global Index forecast and the forecast based on different art movements for the period of two years. Moreover, the comparison of art works is presented incorporating various cross sections on the basis of the art power index.

The result of this work is the completion of a two-part investigation. The general Artmarket Global Index forecast and the forecast according to different art movements have been produced with the aim to determine the most suitable art movement from the point of making investments in the nearest future. The completion of a price index forecast enables to predict the general trend in an

art sector; however, this index does not provide an answer to a potential investor on whether it is worth investing in a work of art of a particular art movement. The second part of the work considers comparison of works of art according to various cross sections on the basis of the art power index, aiming to proof the benefits of this index in making investing decisions.

Key-words: art market, investing in art works, art market trends, art price index forecast.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

Metai	Pardavimų vertė (mlrd)	Sandorių apimtis (mln)
2003	€18,631	25.4
2004	€24,385	26.6
2005	€28,833	28.2
2006	€43,331	32.1
2007	€48,065	49.8
2008	€42,158	43.7
2009	€28,335	31.0
2010	€42,951	35.1
2011	€46,351	36.8
2012	€43,023	35.5

Bendrosios pardavimų vertės ir sandorių apimties kitimas pasaulinėje meno rinkoje

Šaltinis: McAndrew, 2013